

Memòria del Mapa de Patrimoni Cultural de Castellfollit del Boix

Redacció: Núria Cabañas
Cat Patrimoni

Oficina de patrimoni Cultural

Ajuntament de Castellfollit del Boix

Juny 2021

Diputació
Barcelona

Mapa del Patrimoni Cultural
Castellfollit del Boix

MEMÒRIA TÈCNICA

Mapa del Patrimoni Cultural de Castellfollit del Boix

El Bages

Núria Cabañas Anguita

Igualada, Juny de 2021

SUMARI

1.	PRESENTACIÓ	4
2.	AGRAÏMENTS	5
3.	METODOLOGIA	6
3.1.	Marc teòric	6
3.2.	Metodologia de treball.....	8
4.	MARC HISTÒRIC I GEOGRÀFIC	11
4.1.	Marc geogràfic i físic	11
4.2.	Marc demogràfic i econòmic.....	12
4.3.	Marc històric	16
4.4.	Toponímia i escut municipal	20
5.	RESULTATS	21
5.1.	Elements fitxats.....	21
5.1.1.	Patrimoni immoble.....	22
5.1.1.	Patrimoni moble.....	31
5.1.2.	Patrimoni documental.....	33
5.1.3.	Patrimoni immaterial	34
5.1.4.	Patrimoni del medi natural	37
5.2.	Estat actual.....	38
5.2.1.	Titularitats	39
5.2.2.	Cronologia	39
5.2.3.	Estat de conservació.....	41
5.3.	Descripció de l'estat legal de protecció	41
5.4.	Elements no fitxats.....	43
6.	RECOMANACIONS.....	46
6.1.	Línies estratègiques.....	Error! No s'ha definit el marcador.
6.2.	Protecció legal	Error! No s'ha definit el marcador.
6.3.	Conservació	Error! No s'ha definit el marcador.
6.4.	Difusió	Error! No s'ha definit el marcador.
6.5.	Recerca	Error! No s'ha definit el marcador.
7.	BIBLIOGRAFIA.....	46

ANNEX 1: ELEMENTS FITXATS PER ORDRE NUMÈRIC

ANNEX 2: ELEMENTS FITXATS PER ORDRE TIPOLÒGIC

ANNEX 3: ELEMENTS FITXATS PER ORDRE ONOMÀST

FITXA TÈCNICA

Nom del projecte	Mapa del Patrimoni Cultural
Població i comarca	Castellfollit del Boix, Bages
Promoció i finançament	Oficina del Patrimoni Cultural (Diputació de Barcelona) Ajuntament de Castellfollit del Boix
Execució	Cat Patrimoni – Web Cultura SCP
Autor	Núria Cabañas Anguita
Coordinador	Pere Tardà
Coordinador de l'Oficina de Patrimoni Cultural	María del Agua Cortés Elía
Dates d'execució	Octubre de 2020 – juny de 2021

1. PRESENTACIÓ

L'oficina de Patrimoni Cultural (OPC) de la Diputació de Barcelona és un servei especialitzat en la cooperació i promoció del patrimoni cultural local. Dins els seus projectes l'OPC promou l'elaboració de Mapes de Patrimoni Cultural, amb la col·laboració dels municipis interessats, amb la següent finalitat:

- Captació exhaustiva de dades relacionades amb elements del patrimoni cultural i natural del municipi
- Valoració dels elements reconeguts
- Adopció de mesures per la seva protecció, consolidació i conservació
- Planificació d'accions de difusió i de rendibilització social i cultural

Vista general de la zona de l'Obaga de Moblella, amb Moblella i Barcardit

Aquesta memòria tècnica reflecteix els resultats dels treballs de recerca per la realització del Mapa de patrimoni cultural i natural del municipi de Castellfollit del Boix, de la comarca del Bages. L'estudi, sol·licitat per l'ajuntament de Castellfollit del Boix, ha estat encarregat a l'empresa Cat Patrimoni - Web Cultura SL. L'elaboració del treball ha estat realitzada per Núria Cabañas Anguita entre els mesos d'octubre de 2020 i maig de 2021.

2. AGRAÏMENTS

L'execució d'aquest treball ha estat possible gràcies a la col·laboració i suport d'un seguit de persones i el propi ajuntament a qui volem agrair la seva participació i entrega.

Des de l'ajuntament de Castellfollit del Boix es va comptar amb el suport i l'ajut de l'alcalde Celestí Rius i Prat, la regidora de Cultura, Marta Pujadó Grau i l'administradora Margarida Vives.

També volem agrair altres institucions per la col·laboració i les atencions rebudes molt professionalment dels seus tècnics alhora de realitzar les consultes, en especial als responsables de l'Arxiu Episcopal de Vic; al rector de la parròquia de Sant Andreu de Maians i Sant Pere de Castellfollit; a l'Arxiu Comarcal del Bages i al Museu de la Pell d'Igualada i Comarcal de l'Anoia.

Finalment, volem agrair a totes les persones que ens han obert les portes de casa seva i que han compartit amb nosaltres els seus coneixements sobre el municipi, en especial Josep Rius, Josep Serrano, Josep Torrallardona i Lurdes Vives.

Vista general de la zona del Reguer amb la Bauma de Fontanellas.

3. METODOLOGIA

3.1. Marc teòric

L'objectiu de l'elaboració dels Mapes de Patrimoni Cultural és la recollida exhaustiva d'informació sobre els diversos elements patrimonials del municipi amb la finalitat de realitzar un inventari de tots els elements significatius del nucli pel seu valor històric, artístic, singular i simbòlic. De cada element s'efectua una fitxa amb totes les dades que s'han obtingut a través de la visita *in situ* i de la informació recollida a través de la documentació bibliogràfica i informació oral proporcionada per particulars del nucli o membres d'associacions. Un cop realitzat l'inventari es poden dur a terme diferents anàlisis i estadístiques per valorar de manera individual o global els béns del municipi.

L'objectiu és oferir una eina de coneixement a l'ajuntament, i en general, als habitants del municipi sobre el patrimoni que els envolta i alhora un instrument de conservació i protecció del mateix. També és un recurs que permet elaborar materials de difusió així com planificar i facilitar la presa de decisions en el plantejament urbanístic del propi municipi. Es tracta, doncs, d'un instrument flexible que permet en el futur ampliar la informació dels béns fitxats i incorporar nous béns, perquè es consideri necessària la seva inclusió, o bé perquè en el moment de la realització del Mapa eren desconeguts.

És important tenir en compte que aquest treball no es una memòria que expliqui el passat històric o el context social o econòmic del municipi, ni tampoc és un catàleg urbanístic del patrimoni arquitectònic del municipi amb una normativa associada de protecció. Per tant, el Mapa no determina la protecció dels béns fitxats per que no té capacitat legal ni normativa, tot i que és un document que pot ajudar a elaborar posteriors catalogacions de caràcter urbanístic. Principalment, un Mapa de Patrimoni és un inventari que recull de forma sistemàtica el patrimoni cultural i natural existent a tot el terme.

Un Mapa de Patrimoni Cultural està estructurat en cinc tipologies de béns els quals estan subdividits en diferents elements patrimonials classificats en la següent tipologia:

-
1. Patrimoni immoble	1.1. Edificis
	1.2. Conjunts arquitectònics
	1.3. Elements arquitectònics
	1.4. Jaciments arqueològics
	1.5. Obra civil
-
2. Patrimoni moble	2.1. Elements urbans
	2.2. Objectes
	2.3. Col·leccions

3. Patrimoni documental	3.1. Fons d'imatges
	3.2. Fons documentals
	3.3. Fons bibliogràfiques

4. Patrimoni immaterial	4.1. Manifestacions festives
	4.2. Tècniques artesanals
	4.3. Tradició oral
	4.4. Música i dansa
	4.5. Costumari

5. Patrimoni del medi natural	5.1. Zones d'interès
	5.2. Espècimens botànics singulars
	5.3. Jaciments paleontològics

El patrimoni immoble inclou edificis singulars amb valor monumental, artístic, històric, etnològic, identitari, religiós i industrial. Els conjunts arquitectònics estan configurats per diversos edificis que formen un conjunt coherent. Els elements arquitectònics són parts rellevants o singulars d'un edifici i estructures arquitectòniques de menor entitat, de caire rural o popular. Els jaciments arqueològics són de qualsevol tipus i cronologia i per últim l'obra civil correspon a estructures de caràcter públic o comunal.

El patrimoni moble, inclou els elements urbans que fan referència a monuments o altres elements commemoratius o ornamentals instal·lats a la via pública. També inclou les col·leccions així com els objectes singulars rellevants de caire públic o privat.

El patrimoni documental inclou fons d'imatges, fons documentals i fons bibliogràfiques.

El patrimoni immaterial integra les manifestacions festives principalment les festes populars locals, en la seva globalitat, o destacant una activitat singular específica dins la festa. També inclou les tècniques artesanals, que fan referència a manifestacions singulars i específiques de la localitat o el seu entorn, en relació als oficis, a l'artesanía, a la gastronomia, etc; la tradició oral que correspon a qualsevol referència d'origen no literari relacionada amb llocs o elements del terme; l'apartat de música i dansa que fa referència a manifestacions musicals tradicionals singulars i específiques de la localitat o el seu entorn que estiguin en vigor o bé que s'hagin perdut i finalment el costumari que engloba maneres d'actuar, comportaments socials i actituds pròpies de la localitat.

Finalment, el patrimoni natural engloba les zones d'interès, els espècimens botànics singulars i els jaciments paleontològics. Les zones d'interès són les que tenen un valor específic a causa de les seves característiques botàniques, ecològiques, zoològiques, geomorfològiques o paisatgístiques, encara que hagin estat creades o alterades per intervencions antròpiques. Els espècimens botànics singulars normalment són arbres o arbredes que tenen un interès històric o simbòlic per la zona. Els jaciments paleontològics corresponen a zones amb un valor paleontològic, hagin estat objecte d'excavació i estudi o no.

El model de fitxa utilitzat per dur a terme l'inventari és el que proporciona l'Oficina del Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona, que conté les següents dades per cada element: Número de Fitxa; Codi; Àmbit; Denominació; Lloc/Adreça; Titularitat; Nom del propietari; Tipologia; Ús Actual; Descripció; Observacions; Estat de conservació; Autor; Estil/Època; Any; Segle; Emplaçament; Longitud; Latitud; Altitud; Accés; Historia; Bibliografia; Protecció; Inventari; Autor de la fitxa; Data de registre; Data de modificació; i fins a de tres fotografies.

Durant l'elaboració del Mapa de Patrimoni Cultural també es localitzen un seguit d'elements poc singulars o dubtosos que poden ser inclosos en el Mapa del Patrimoni però sense l'elaboració d'una fitxa. Es tracta d'elements poc rellevants i amb poc valor, desapareguts, o no localitzats tot i tenir-ne referències orals o bibliogràfiques. També poden pertànyer a termes municipals limítrofs tot i que es creien que eren del municipi en estudi. Aquests casos, s'inclouen en un apartat dins la present memòria (5.4. Elements no fitxats) ordenats per les tipologies establertes i descrites anteriorment.

3.2. Metodologia de treball

Els treballs duts a terme han consistit en la recollida de dades referent a diferents elements del terme municipal de Castellfollit del Boix i l'elaboració d'un inventari de tots els elements identificats. Els treballs s'han desenvolupat en tres fases: treball de documentació, treball de camp i treball de gabinet.

Fase de documentació prèvia

La primera tasca implica la recerca documental tant en biblioteques, arxius i centres on es consideri que hi pot existir informació referent al patrimoni del terme objecte d'estudi. En aquest cas, s'ha dut a terme els següents treballs:

- Inicialment s'ha consultat i realitzat el buidatge de l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya (IPA) i l'Inventari del Patrimoni Arqueològic i Paleontològic de Catalunya (Cartes arqueològiques) a partir de l'aplicatiu eGIPCI; l'Inventari d'Arbres Monumentals d'interès local i comarcal de Catalunya; l'Inventari de Camins Ramaders i el Catàleg del Patrimoni Festiu a Catalunya.
- Consulta les Normes subsidiàries de planejament de l'any 1994; del Pla especial urbanístic per la regulació d'edificacions i usos a la masia de Cal Còdol; Pla especial

urbanístic per la regulació d'edificacions i usos a la masia de Can Paradet; Pla especial urbanístic per la regulació d'edificacions i usos a la masia el Montaner.

- Consulta de l'Arxiu parroquial de Castellfollit del Boix, l'Arxiu Comarcal del Bages, l'Arxiu de la Corona d'Aragó, l'Arxiu Històric Nacional, l'Arxiu Episcopal de Vic, el Museu de la Pell i Comarcal d'Igualada, la Biblioteca el Casino de Manresa i la Biblioteca d'Igualada.
- Consulta de l'anuari estadístic de Catalunya (Idescat) per les dades demogràfiques, econòmiques i estadístiques del municipi.
- Consulta de la pàgina web de la <http://wikipedra.catpaisatge.net/> que inventaria el patrimoni relacionat amb la pedra seca a Catalunya, així com de la pàgina web <http://www.gnomonica.cat/> per la consulta dels inventaris dels rellotges de sol de Catalunya realitzada per la Societat Catalana de Gnomònica
- Consulta de la pàgina web de de l'Institut Cartogràfic de Catalunya (ICC) i del SITMUN de la Diputació de Barcelona per a la cartografia.

La obtenció de dades ha permès elaborar un primer llistat d'elements patrimonials del municipi que posteriorment s'ha vist ampliat amb el treball de camp.

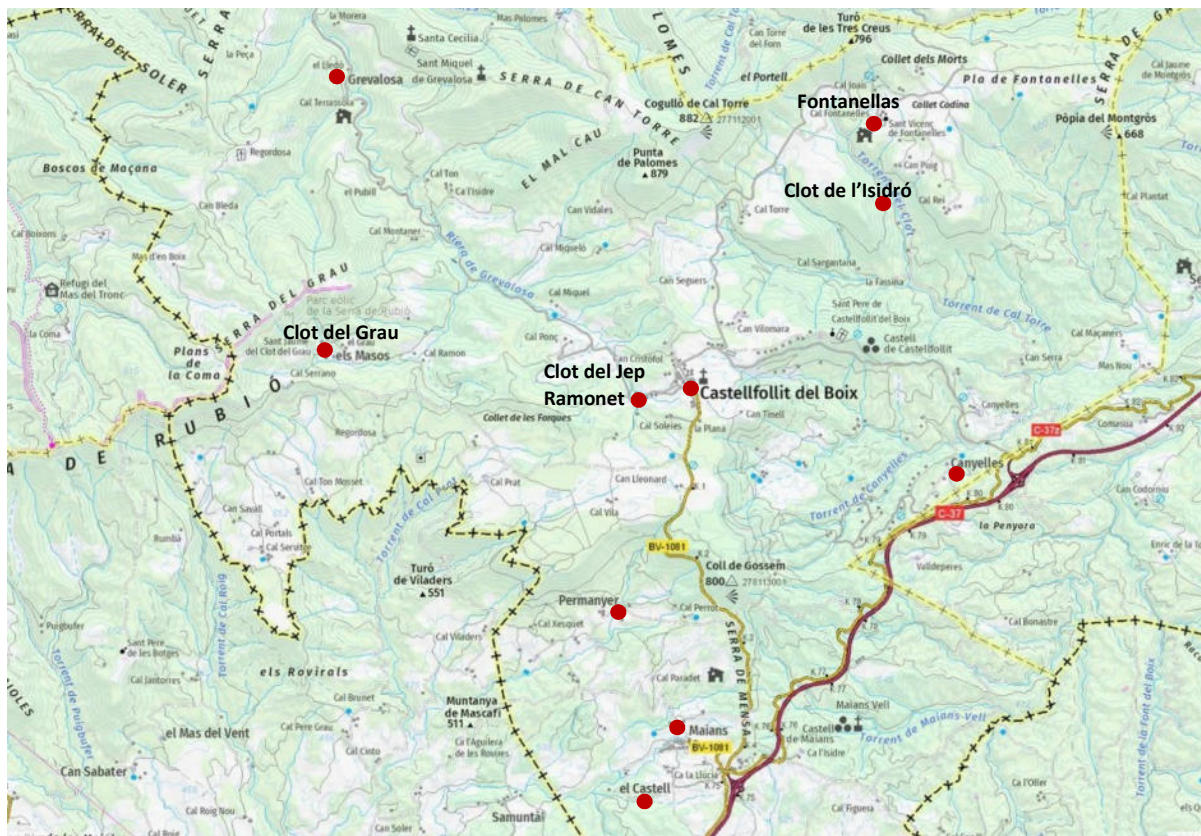
Fase de treball de camp

El treball de camp implica la visita i localització de tots els elements patrimonials identificats en la fase de documentació i la possibilitat d'identificar-ne de nous: edificis, fonts, objectes, elements arquitectònics, jaciments arqueològics, zones d'interès natural... Per aquesta tasca ha estat essencial la col·laboració d'alguns veïns que ens han acompanyat i ens han obert les portes de les seves cases. Malgrat tot, que en algunes masies no ha estat possible l'accés a l'interior de les finques. També s'han de tenir en compte els elements patrimonials originaris del municipi però que es troben dipositats en altres zones fora del terme, com són els elements mobles localitzats al Museu de la Pell i Comarcal d'Igualada.

Tots els elements patrimonials identificats es poden agrupar en diversos nuclis o disseminats de població, essent els principals el nucli de Castellfollit del Boix i de Maians.

- Nucli de Castellfollit del Boix
- Nucli de Maians
- Disseminat de Grevalosa
- Fontanellas
- Barri del Castell
- Clot del Jep Ramonet
- Clot de l'Isidró
- Clot del Grau

- Clot de Permanyer
- Canyelles

Font ICC: Mapa del terme municipal de Castellfollit del Boix, amb els nuclis i disseminats.

Cada element ha estat fotografiat tot i que en alguns casos no ha estat possible l'obtenció de fotografies per tractar-se d'esdeveniments organitzats anteriorment a la realització del Mapa del Patrimoni. En aquests casos, s'han utilitzat imatges cedides pel propi Ajuntament. També s'ha pres tota la informació per a realitzar una descripció detallada de l'element i s'han realitzat entrevistes als propietaris de les masies o bé als veïns que poguessin oferir informació sobre els elements patrimonials. Finalment, s'ha situat geogràficament cada element en coordenades UTM, amb el sistema de referència geodèsica ETRS89. En el cas del patrimoni immaterial com són les tradicions orals o les manifestacions festives, al no estar situats en un lloc determinat, s'ubiquen amb les coordenades de l'Ajuntament com a punt de referència igual que succeeix amb els elements mobles o documentals que es troben en altres municipis.

Fasede gabinet

L'última fase del treball consisteix en introduir tota la informació patrimonial, visual, documental i fotogràfica recollida de cada element patrimonial, visual, documental i fotogràfica, en les fitxes individuals i en la redacció de la memòria tècnica amb la finalitat de

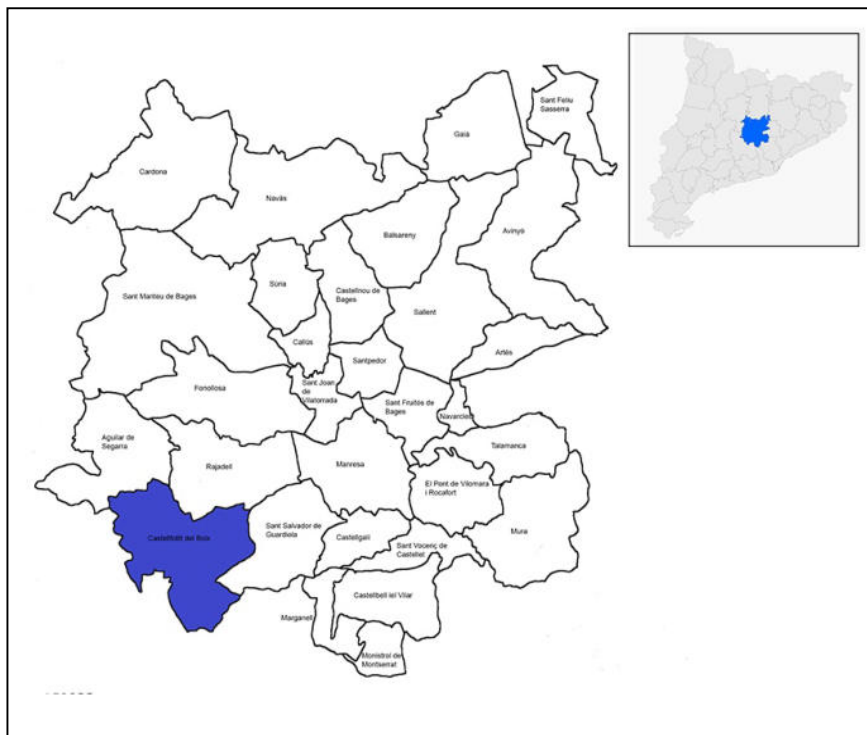
detectar les potencialitats i necessitats del patrimoni del municipi. Un cop finalitzada la memòria i les fitxes individuals tot l'inventari dels béns patrimonials del municipi queda publicat a la pàgina web dels Mapes del Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona (<https://patrimonicultural.diba.cat/>) amb l'objectiu que aquesta informació estigui a l'abast de tothom.

4. MARC HISTÒRIC I GEOGRÀFIC

4.1. Marc geogràfic i físic

El terme de Castellfollit del Boix es troba situat a l'extrem sud-oest de la comarca del Bages, al límit amb la comarca de l'Anoia, amb una extensió de 59 km². Limita al nord amb Aguilar de Segarra i Rajadell, a l'est amb Sant Salvador de Guardiola i al sud-est amb el Bruc, Castellolí, Òdena i Rubió.

El terme municipal compren antics nuclis de població essent el més important el de Castellfollit del Boix. La resta de nuclis són: Maïans, amb l'església de Sant Andreu, Grevalosa i els barris o clots de Permanyer, Canyelles, el Castell, el Clot del Grau, el Clot del Jep Ramonet, el Clot de l'Isidró i Fontanellas.

Mapa de situació

Geogràficament, la comarca del Bages pertany a la Depressió Central Catalana, delimitada al nord pel Pirineu i al sud per la Serralada Pre-litoral. L'acció de l'aigua ha transformat el terreny gairebé horitzontal en una zona amb desnivells pronunciats.

La comarca és construïda a partir de dues unitats fisio-geogràfiques: la conca central que forma el pla i una zona perifèrica formada a partir d'altiplans i terres altes que envolten la zona de la plana.

Castellfollit del Boix pertany aquesta segona unitat fisio-geogràfica. Aquest municipi està format per un conjunt de relleus tubulars i atalussats dominat per l'altiplà de la serra del Rubió i, d'un color roig vinós, a causa de la gran quantitat d'òxid de ferro. L'alçada màxima l'assoleix el Cogulló de Cal Torra, que fa de límit amb el terme municipal de Rajadell i la serra de Palomes; que fan de límit entre la comarca del Bages i l'Anoia.

El terme és travessat per diversos les rieres de la Grevalosa i Castellfollit, afluents del marge dret de la riera de Rajadell, i també, pels torrents del Rossinyol i Peranya, afluents de la riera d'Òdena.

La vegetació està formada principalment per zones boscos de pins, roures, alzines i una gran varietat de matollars que ocupen una part important del terme; espais antigament ocupats pel conreu de la vinya. El conreu principal és el de secà amb un predomini del cereal, tot i que s'estan recuperant camps de conreu de la vinya.

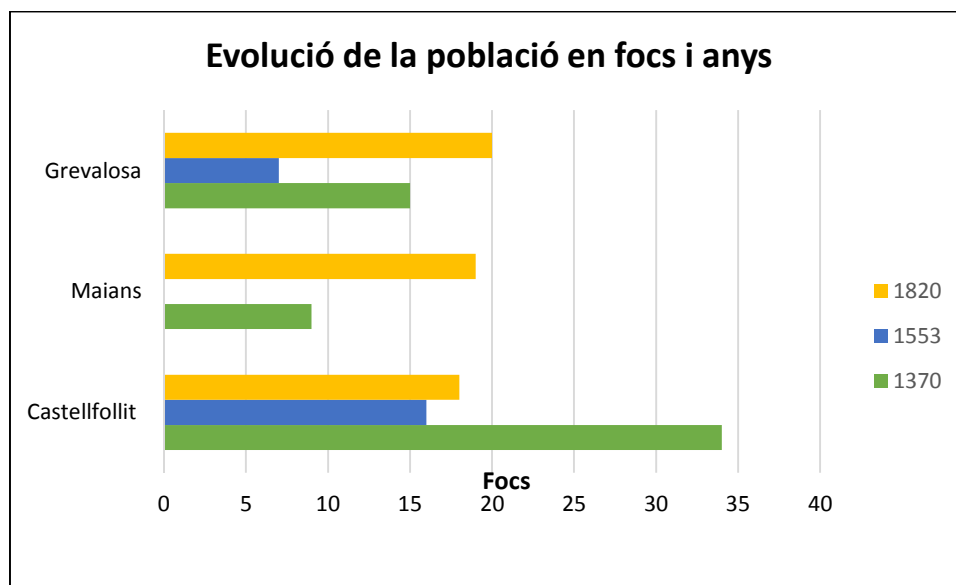
4.2. Marc demogràfic i econòmic

La població que constitueix el municipi de Castellfollit del Boix inclou els antics pobles de Castellfollit del Boix, Maïans i Grevalosa formats entorn del seu propi castell. Aquests nuclis s'uniren l'any 1836 sota un sol terme municipal. (Martín, R. 1987 a Història de les Comarques de Catalunya. Bages).

Els nuclis de Castellfollit del Boix, Maïans i Grevalosa van néixer a redós del primitiu castell i pertanyents a parròquies ben diferenciades: la parròquia de Castellfollit, la parròquia de Maïans i la parròquia de Grevalosa. Aquests nuclis també estaven formats per masies disseminades amb una entitat econòmica que formen petits nuclis de població dispersa. Entre aquests masos destaca Fontanellas, Cal Torra i Can Prat, Cal Grau, Cal Marquet, Canyelles o Permanyer.

Malgrat ser un territori ocupat ja des d'antic, tal i com ho evidencia el dolmen de Cal Marquet (fitxa núm. 388) o bé el Túmul I i II de la Serra de Clarena (fitxa núm. 124 i 126), els primer nuclis de població de Castellfollit del Boix i dels agregats de Maïans i Grevalosa van tenir el seu origen entorn al segle IX –inici del segle X entorn els seus castells respectivament.

Les primeres dades de població referents a Castellfollit del Boix, Maians i Grevalosa són els fogatges de 1370 amb 34 focs a Castellfollit, 9 a Maians i 15 a Grevalosa. L'any 1553 els focs dels nuclis de població de Castellfollit i Grevalosa és redueixen practament a la meitat i en el cas de Maians són inexistent, L'any 1820 hi ha novament dades establertes en fogatges amb un augment en el cas de Grevalosa i Maians. Aquestes dades es troben representades en la següent gràfica:

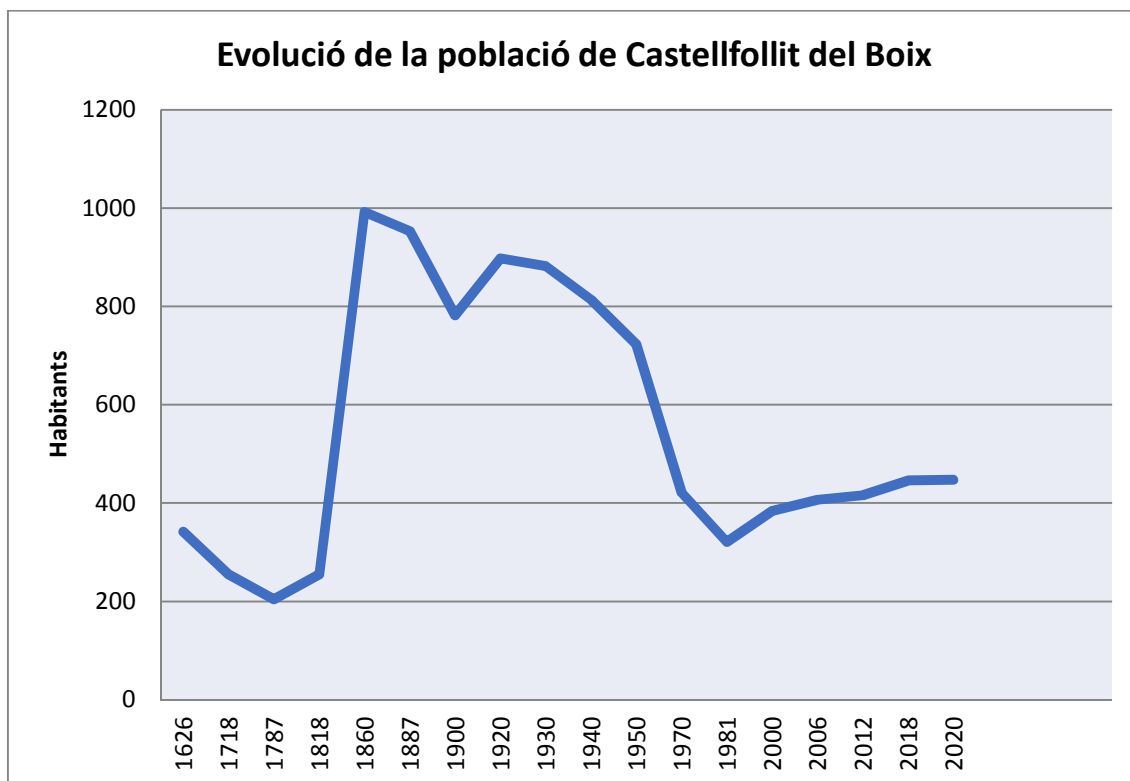
Font: Gran Geografia Comarcal de Catalunya. El Bages, el Berguedà i el Solsonès.

Al llarg del segle XV la població va experimentar una davallada generalitzada a tot Catalunya que s'hauria de relacionar amb la crisi econòmica arran de les males collites i la crisi social i política amb l'aparició d'epidèmies i els aixecaments camperols.

A partir del segle XVI comença a produir-se un augment poblacional progressiu generalitzat a Catalunya. A principis del segle XIX i sobretot a partir de mitjan del segle XIX Castellfollit del Boix i els agregats de Maians i Grevalosa experimenten un augment poblacional molt notable passant de 255 habitants l'any 1818 a 992 l'any 1860. Amb aquest augment poblacional també s'incrementa el conreu, principalment de la vinya. A finals del segle XIX experimenta una petita davallada causada per l'arribada de la fil·loxera i amb ella, una crisi econòmica relacionada del conreu de la vinya que va provocar l'emigració cap a nuclis industrialitzats. Aquest fet va causar que molts masos s'abandonessin per falta de terres per conrear.

A principis del segle XX la població mostra una recuperació demogràfica constant fins a la dècada de 1970 que passa de 723 habitants l'any 1950 a 421 habitants l'any 1970. Aquest fet és ocasionat per una segona onada d'emigració poblacional cap a les ciutats i nuclis industrialitzats com és Igualada. Aquesta davallada va continuar produint-se, atès que l'any 1981 es comptabilitzen 321 habitants. No obstant, entorn l'any 2000 s'inicia un creixement

demogràfic, a baixa escala però continuant passant dels 384 habitants l'any 2000 a 447 habitants l'any 2021.

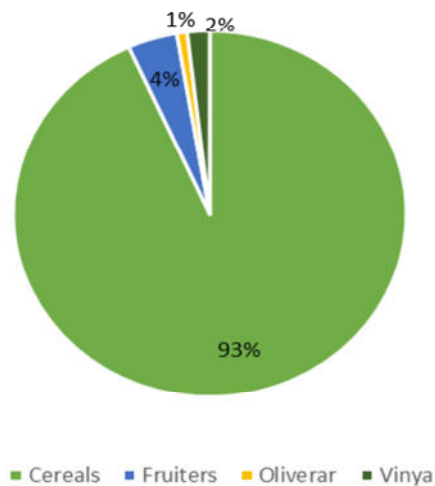

Font: Gran Geografia Comarcal de Catalunya. El Bages, el Berguedà i el Solsonès.

A partir del segle XVIII i sobretot durant el segle XIX fou un període de grans canvis a nivell social i econòmic. El municipi va experimentar un auge econòmic basat en l'augment del conreu de la vinya, amb l'exportació de vi a la zona francesa. L'arribada de la fil·loxera, a finals del segle XIX, va provocar l'eliminació dels ceps del país i el repoblament mitjançant el cep americà. No obstant, el repoblament amb el cep americà va comportar que només s'aprofitessin les terres planes, quedant en desús i convertint-se en espais boscosos les terres situades en zones aturonades degut a les dificultats del conreu. Aquest conreu va coexistir amb el conreu del cereal, principalment de blat i ordi, camps d'olivers i amb algunes granges d'animals.

Tal i com es plasma en la gràfica la principal activitat econòmica ha estat i continua essent l'agricultura amb un predomini del conreu dels cereals amb un 93% seguit, amb menor mesura, pel conreu dels fruiters amb un 4% i en última instància la vinya (2%), conreu que fou molt important i capdavanter abans de l'arribada de la fil·loxera i finalment el conreu d'olivers, amb un 1%.

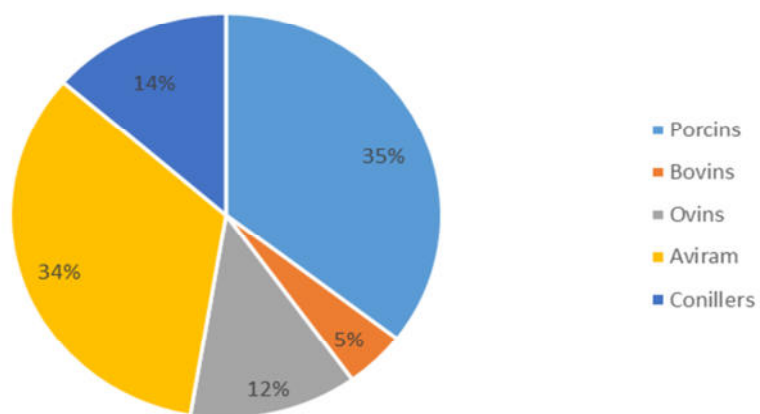
Cultius any 2009

Font: Idescat

La ramaderia és una activitat bastant diversificada malgrat que predomina la producció porcina amb un 35% i l'aviram amb un 34%.

Caps de bestiar any 2009

Font: Idescat

El sector secundari actualment és inexistent i pel que fa al sector terciari en destaca la presència de cases rurals com Cal Còdol (fitxa núm. 310) o masies com Cal Paradet (fitxa núm. 293) que també acull l'organització d'esdeveniments.

4.3. Marc històric

L'ocupació més antiga coneguda a l'actual municipi de Castellfollit dels Boix es situa a la necròpolis de Cal Pesstero (fitxa núm. 143), als sud-oest de Castellfollit del Boix. Correspon a un conjunt de tres sepulcres de cista amb una cronologia d'entre el IV i III mil·lenni aC, dins l'anomenat neolític mitjà.

Els següents vestigis d'ocupació es situen a l'agregat de Grevalosa, a la zona de la Serra de Clarena. Es tracta dels vestigis funeraris del Túmul I (fitxa núm. 126) i Túmul II (fitxa núm. 124) de Clarena i el dolmen de Cal Marquet (fitxa núm. 125) que ofereixen una cronologia d'entre el III mil·lenni i el I mil·lenni aC, és a dir, entre el període del calcolític i el bronze final.

El període ibèric es troba situat a la zona de plana o en petites elevacions no fortificades, en petits assentaments de tipus rural com és el cas del jaciment de Can Ximpics (fitxa núm. 145) on s'hi va identificar una àrea d'ocupació de 600 m² amb material ceràmic del tipus àtica, campaniana i ibèrica oxidada i reduïda i un conjunt d'estructures muraries. D'aquest mateix període també hi ha el jaciment del Collet de les Forques (fitxa núm. 287) i el jaciment de Vilaclara (fitxa núm. 142).

Vilaclara és un assentament de gran importància atès que és un exemple d'ocupació continuada des d'època ibèrica fins a l'antiguitat tardana (segles IV aC- VIII dC). Correspon a un assentament de caire agrícola amb vestigis tant significatius com elements relacionats amb l'elaboració de vi o oli.

Antic pes d'una premsa del jaciment arqueològic de Vilaclara

El municipi de Castellfollit del Boix en època medieval estava organitzat amb diferents termes o disseminats: Castellfollit, Grevalosa i Maïans, tots ells nascuts a redós dels seus respectius castells i que des de l'any 1836 constitueixen l'actual municipi de Castellfollit del Boix.

Castellfollit del Boix, juntament amb algunes masies disseminades com Can Prat (fitxa núm. 315), apareix documentat per primera vegada l'any 967 en relació al castell (Castell Folliti del Boix) el qual li dona nom. Inicialment pertanyia a la família Calders, que el tenia en alou dels vescomtes d'Osona. L'any 1075 apareix documentat i relacionat amb la família dels Calders en el testament de Ramon Guadall de Calders, on hi consta aquest castell entre d'altres. Més tard, l'any 1228, el castell va passar a formar part dels senyors d'Òdena qui adquiriren tota la jurisdicció del castell l'any 1393. El domini dels senyors d'Òdena va perdurar fins el segle XVI, quan va passar als administradors de l'Hospital General de Barcelona, que van conservar el domini fins a l'abolició dels drets jurisdiccionala a principis del segle XIX (MARTIN, R. 1987).

Prop del castell, situat en un petit turó i del qual avui dia en resten dempeus dues parets, s'hi va construir l'església parroquial de Sant Pere de Castellfollit, documentada ja al segle XI i que va adquirir la categoria de parròquia molt aviat, malgrat que actualment qui exerceix aquesta funció és l'església de Santa Maria del Pla, situada al nucli de Castellfollit del Boix (AAVV. 1981).

Un altre nucli del municipi és Grevalosa. El primer esment relacionat amb el topònim de Grevalosa data de l'any 955 i el castell apareix documentat per primera vegada l'any 990 (fitxa núm. 148). L'any 1063 en el Liber Feudorum Maior s'anomena novament el castell quan Bernat Otger de Castellet va vendre'l al comte Ramon Berenguer I. Segons sembla, Bernat no era l'únic propietari del castell, ja que l'any 1066 els comtes apareixen comprant el mateix castell a Gaufred o Jofre de Castellet junt amb la quadra de Formigosa (MARTIN, R. 1987).

L'últim senyor del castell fou Ramon de Malla, qui deixa ordenat en el seu testament que a la seva mort, el castell fos venut alguna institució religiosa però no a cavallers o altres persones. Arran d'això, el gener de 1319 el castell es va vendre a l'Almoïna de la Seu de Barcelona, a la qual el rei Joan I l'any 1394 els va vendre la jurisdicció (CATALÀ, P. 1990).

Malgrat no se sap amb exactitud la situació del castell de Grevalosa, molt prop de l'església de Santa Cecília hi ha un edifici en ruïnes que conserva part de dos murs que a nivell constructiu presenten una composició i fisonomia d'època medieval (fitxa núm. 296).

L'església de Santa Cecília (fitxa núm. 261) apareix documentada l'any 1153, quan consta la parròquia de Grevalosa. L'any 1295 ja es cita pròpiament l'església de Santa Cecília amb el seu cementiri. Malgrat aquestes dates, la construcció de l'església és anterior, atès que l'any 1140 depenia del monestir de la Portella, a través del priorat de Sant Pere del Mont.

Vista de la zona del Pla de Servitge i del Coll de Gossem

Dins els dominis de Grevalosa es va crear el priorat de Sant Pere del Mont (fitxa núm. 128), depenen del monestir de Sant Pere de la Portella. Inicialment degué ser una capella rural que al passar a formar part del monestir de Sant Pere de la Portella es va convertir en priorat, per tal d'administrar els béns que el monestir posseïa dins el terme. L'església de Sant Pere del Mont es troba documentada per primera vegada l'any 1102 i l'any 1140 ja apareix a la documentació com a priorat. A finals del segle XV es perden les notícies relacionades amb Sant Pere del Mont. L'any 1685 la vida monàstica ja era inexistent i, a partir d'aquest any va passar dependre de la parròquia de Santa Cecília de Grevalosa (AAVV.1981).

Inicialment, del priorat també hi depenien l'església de Santa Cecília, l'església de Sant Miquel de Grevalosa (fitxa núm. 122) i l'església de Santa Maria del Pla (fitxa núm. 205).

L'actual nucli de Maïans es va formar entre finals del segle XVIII i inicis del segle XIX a tocar de la carretera junt a l'hostal de Cal Paradet i a la nova església de Sant Andreu, datada al segle XIX. L'any 1836, juntament amb Grevalosa fou agregat al terme de Castellfollit del Boix, creant un únic terme municipal. No obstant, actualment encara existeixen les restes de l'antic nucli de Maïans vell, situat a l'est de l'actual, amb el castell de Maïans (fitxa núm. 260) i l'església vella de Sant Andreu (fitxa núm. 262).

Vista general de l'obaga de Grevalosa amb l'església de Santa Cecília de Grevalosa

L'antic nucli de Maians s'originarà a redós del castell de Maians, esmentat per primera vegada l'any 924. El castell fou construït per Sala o Sal·la, fundador del monestir de Sant Benet del Bages. L'any 967 va fer la donació del castell amb tot el seu terme i parròquia al monestir de Sant Benet del Bages. En aquest document deixa molt clar els límits amb que termeneja Maians:

"I en un altre lloc, el castell que se'n diu Maians amb els seus termes, excepte l'alou o propietat de Godemar i els seus hereus. Termeneja aquest terme a la part de sol ixent amb el terme de Guardiola, a migdia amb la Guàrdia i el terme de Castellolí, a ponent amb el terme de Castell d'Òdena i a tramuntana amb el de Castellfollit i to això ho tinc per apresió"¹.

L'any 1593 el monestir de Sant Benet de Bages va unir-se a Montserrat fet que va provocar que el castell de Maians passés a dependre'n d'ell. A partir d'aquest moment, va restar sota el seu domini fins al segle XIX, moment en que s'extingeixen les senyories jurisdiccionals.

Juntament amb el castell també va cedir l'antiga església parroquial de Sant Andreu, la qual va gaudir de la categoria de parròquia fins l'any 1685 que va passar a ser sufragània de l'església de Sant Pere de Castellfollit del Boix, a causa del despoblament va començar a iniciar-se al nucli. En edificar-se la nova església de Sant Andreu de Maians, a principis del segle XIX a l'actual nucli de Maians, va recuperar novament la funció de parròquia.

L'agregació dels tres nuclis (Castellfollit del Boix, Maians i Grevalosa) en un sol terme municipal a més a més de les masies disperses no va suposar un canvi ni a nivell demogràfic ni econòmic,

¹ Revista Casma. Abril 1987

atès que continuar essent un nucli de població eminentment agrícola i amb un predomini del conreu de la vinya al segle XVIII. L'arribada de la fil·loxera va afectar fortament a nivell econòmic provocant una emigració de la població cap a nuclis industrialitzats, ja que moltes parcel·les de vinya van ser abandonades i no repoblades amb nous ceps americans.

Actualment, l'economia es basa en l'explotació ramadera i agrària, aquesta última centrada principalment en els conreus de secà com el blat i l'ordi i on en destaca el cultiu de les mongetes de Castellfollit del Boix.

L'any 1936 amb l'arribada de la guerra civil l'església de Castellfollit fou cremada juntament amb l'arxiu parroquial. L'any 1939 les tropes franquistes fixaren el front al Cogolló de Can Torra (fitxa núm. 135) durant tres dies. Després van baixar direcció al raval del Sellarés, del municipi Sant Salvador de Guardiola. L'enfrontament a Castellfollit del Boix es va produir entre la població partidària la ideologia de dretes, formada principalment pels propietaris, i el grup de rabassaires, els quals van deixar de pagar les rendes durant els anys de guerra.

4.4. Toponímia i escut municipal

L'escut de Castellfollit del Boix té el següent blasonament: escut caironat, de gules amb un castell d'or obert. El peu d'argent amb una mata de boix sinople. Per timbre porta una corona mural de poble.

Aquest escut fou aprovat el 14 de setembre de 2005 i publicat al Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC) el 29 de setembre del mateix any amb el número 4479.

El nom de Grevalosa deriva de grèvol, arbust que etimològicament significa fulles d'agulla i que es localitza en tota aquesta zona muntanyosa. Com molts altres indrets de l'entorn s'estableix una parentiu fitotoponímic amb la vegetació de l'entorn.

https://ca.wikipedia.org/wiki/Fitxer:Escut_de_Castellfollit_del_Boix.svg

El topònim de Castellfollit del Boix apareix documentat al segle XV. En la documentació en llatí apareix citat com a *Castrí Folliti del Boix* mentre que en la documentació en català s'anomena *Castell folit del Boix*. Etimològicament, el significat és el mateix, castell enramat de boix. Segons sembla, a la serralada on s'ubiquen les restes del castell actualment encara hi abunda una gran quantitat de boix.

El nucli de Maians apareix documentat l'any 924 i és

anomenat *ipsa Guardiola de Salane* referint-se a la fortalesa que havia construït l'aprisiador Sal·la, fundador del monestir de Sant Benet de Bages. El nom de Maïans sembla procedir del llatí *medianis* amb el sentit de "mitjanies o a mig camí". No obstant, no es rebutja que vingui de l'antropònim llatí *Medianus*².

5. RESULTATS

5.1. Elements fitxats

L'estudi per la realització del Mapa de Patrimoni del municipi Castellfollit del Boix ha permès fixar un total de 458 elements on destaca pel nombre de fitxes realitzades el patrimoni immoble i en especial els edificis. En menor quantitat, però també amb un nombre significatiu, en destaquen els elements arquitectònics seguit dels jaciments arqueològics.

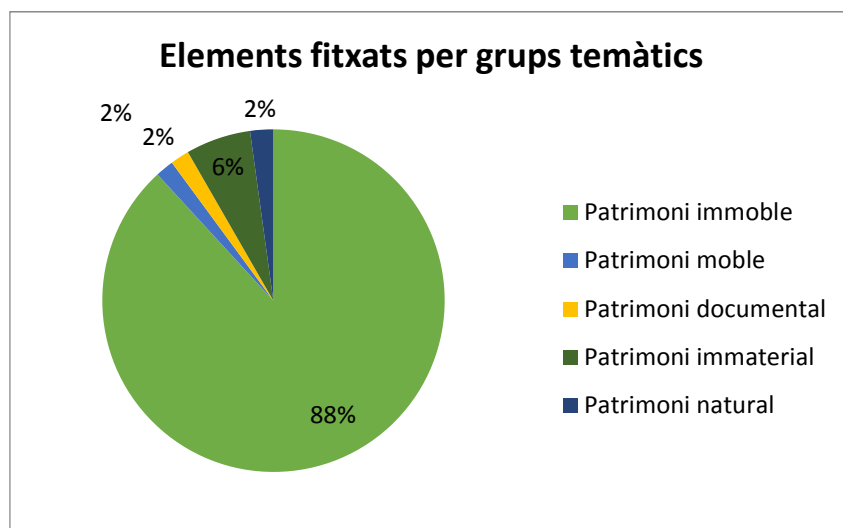
A continuació s'adjunta una taula amb el nombre i el percentatge de cada grup temàtic i tipologia dels elements identificats:

Grups Temàtics i Topologies	Grups Temàtics		Tipologies	
	Núm.	%	Núm.	%
Patrimoni immoble	404	88%		100%
1.1. Edificis			293	73%
1.2. Conjunt arquitectònic			7	2%
1.3. Elements arquitectònics			65	16%
1.4. Jaciments arqueològics			36	9%
1.5. Obra Civil			3	1%
Patrimoni moble	8	2%		100%
2.1. Elements urbans			1	12%
2.2. Objectes			4	50%
2.3. Col·leccions			3	38%
Patrimoni documental	8	2%		100
3.1. Fons d'imatges			1	13%
3.2. Fons documental			7	87%
3.3. Fons bibliogràfiques			0	0%
Patrimoni immaterial	29	6%		100
4.1. Manifestacions festives			10	32%
4.2. Tècniques artesanals			2	7%
4.3. Tradició oral			4	14%

² BOFARULL, M. (1991): Origen dels noms geogràfics de Catalunya. Pobles, rius, muntanyes, etc. Editorial Millà. Barcelona. Pàg 71, 140.

4.4. Música i dansa		13	47%
4.5. Costumari		0	0%
Patrimoni natural	10	2%	100
5.1. Zones d'interès		5	50%
5.2. Espècimens botànics singulars		3	30%
5.3. Jaciments paleontològics		2	20%
Total	458	458	

La següent gràfica mostra les dades totals dels elements inventariats per grups temàtics amb un % molt significatiu del patrimoni immoble, on com s'exposarà a continuació, en destaquen les masies i les construccions de pedra seca i les tines, tenint en compte la importància que ha tingut l'explotació agrària i el poblament dispers de la zona.

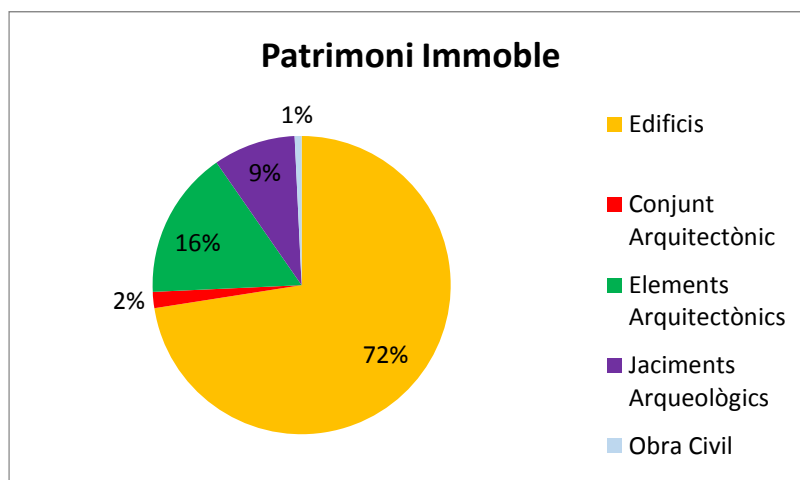

5.1.1. Patrimoni immoble

La selecció de les fitxes dels elements del patrimoni immoble s'ha iniciat a partir dels elements inventariats en l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat, en l'Inventari de Patrimoni Arqueològic de la Generalitat i de la bibliografia relacionada amb el terme.

Aquest primer llistat s'ha vist modificat i complementat amb el treball de camp, que ha permès incorporar nous elements dins el Mapa del Patrimoni dels quals no es tenien constància o bé descartar-los i incorporar-los en el llistat d'elements no fixats o bé descartar-los per ser construccions molt recents.

Dins el grup de Patrimoni immoble s'hi distingeixen cinc grups tipològics: els edificis, els conjunts arquitectònics, els elements arquitectònics, els jaciments arqueològics i l'obra civil, representats en el següent gràfic:

Edificis

Aquesta tipologia inclou els edificis singulars amb valor monumental, històric, artístic, etnològic, identitari, religiós i industrial.

S'han identificat un total de 293 elements. Entre aquests destaca el castell de Castellfollit del Boix (fitxa núm. 203), l'antic castell de Maians (fitxa núm. 260) i el castell de Grevalosa (fitxa núm. 148), tots ells amb esglésies vinculades, l'església de Sant Pere de Castellfollit (fitxa núm. 150), l'església vella de Sant Andreu (fitxa núm. 262) i l'església de Santa Cecília (fitxa núm. 261). Elements a partir dels quals es van anar desenvolupant independentment els tres nuclis de població.

Dins del terme de Castellfollit del Boix també cal destacar Sant Pere del Mont (fitxa núm. 128). Es tracta d'un antic priorat documentat per primera vegada l'any 1102. L'ANY 1140 va passar a dependre del monestir de Sant Pere de la Portella per tal d'administrar tots els béns que el monestir tenia per la zona. En destaca la planta de l'església i les restes de l'antiga cripta identificada l'any 1936 per Mossèn Valentí Santamaria.

Restes de l'absis de l'església de Sant Pere del Mont

Dins el terme s'han localitzat un total de 124 edificis, principalment masies, algunes de les quals es troben actualment en ruïnes fruit de l'abandonament de la terra i l'emigració a les ciutats com pot ser Moblella (fitxa núm. 322), Mas Revell (fitxa núm. 296), Mas Clarena (fitxa núm. 425) o les Costes (fitxa núm. 350). Tot i això, són un reflexa de l'activitat econòmica del terme fins a finals del segle XIX, basada en l'explotació agrària, principalment vinícola.

Del conjunt de masos i cases inventariades destaca el Mas Pubill (fitxa núm.321) d'origen medieval, que s'originà a partir d'una torre de defensa de planta quadrada, on actualment encara hi són visibles les espitlleres. Un altre mas significatiu és Can Prat (fitxa núm. 315) que conserva l'arxiu particular (fitxa núm. 325) amb documents des del segle XI. Es tracta d'un mas d'origen medieval consolidat en època moderna a partir amb la construcció i arranjament de diversos cossos. Altres masos significatius i que jugaren un important paper en el desenvolupament del municipi són Can Torra (fitxa núm. 265), Mas Palomas (fitxa núm. 266) Fontanellas (fitxa núm. 311) o Cal Paradet (fitxa núm. 395).

D'altra banda, moltes de les masies documentades són edificacions del segle XIX, fruit de la necessitat conrear terres i alhora també convertir terres boscoses en espais de conreu, principalment del vi, per augmentar la productivitat. Exemple d'aquests masos són Ca l'Erica (fitxa núm. 342), Cal Celdoni (fitxa núm. 343), Cal Ton Musset (fitxa núm. 354) o Cal Bosch (fitxa núm. 174).

La majoria d'aquestes masies presenten un aspecte molt modificat a causa de les diverses necessitats que han sorgit amb el pas del temps. Gran part d'elles, tenen cossos afegits o bé suprimits però en molts casos les masies conserven algun element característic i necessari per a la transformació de les collites com són barraca , cellers, pallisses, forns de pa... que s'han descrit juntament a la fitxa de la masia.

Dins aquesta tipologia també cal fer esment de l'edifici del Centre Cívic de Sant Pere (fitxa núm. 206) i el Centre Agrícola Recreatiu (fitxa núm. 426). Ambdues construccions van ser construïts a inicis de la dècada de 1930 entre els veïns del nucli d'ideologies d'esquerres per tal de tenir un espai d'oci i de reunions.

Relacionades amb l'explotació agrícola també s'han inventariat un total de 140 barraques i algun aixopluc de pedra seca. Són construccions molt representatives i amb característiques pròpies. La gran majoria són de planta circular tot i que en menys mesura també n'hi ha de planta quadrada amb la coberta de falsa cúpula. En destaca per exemple la barraca de Cal Sargantana (fitxa núm. 251) on hi ha gravat l'any de construcció (1881) al brancal de la porta d'accés o la barraca de Can Canyelles 2 (fitxa núm. 87) la qual es va construir amb quatre d'espitlleres.

Vista general de la barraca de Cal Sargantana i detall de l'any de construcció gravat en una de les pedres d'entrada.

La tècnica de la pedra seca es caracteritza per la utilització de la pedra sense treballar, excepte les llindes de la porta, i sense utilitzar cap tipus de material d'unió. Per assentar-les i donar un aspecte llis als murs es fa servir pedruscall o pedres petites per falcar i tancar les esclertes.

Un conjunt d'edificacions significatives són les teuleries, de les quals se'n han inventaria 9. En la majoria dels casos, es tracta de construccions lligades a masos importants com poden ser la teuleria de Can Prat (fitxa núm. 227), la teuleria de Cal Torra (fitxa núm. 292) o la teuleria de Fontanellas (fitxa núm. 112). Les teuleries inventariades són construccions estretament lligades als grans masos que comptaven amb aquests elements per ampliar o arranjar

edificacions ja existents. La majoria d'aquestes construccions es troben en un estat de conservació deficient a causa del desús. Dins d'aquest grup, cal destacar la teuleria de Cal Plaxats (fitxa núm. 384), construïda a principis del segle XX i actualment encara amb ús.

Boca d'alimentació de la cambra de foc de la teuleria de Cal Plaxats

L'arquitectura religiosa és troba molt representada dins el terme fruit de l'existència d'antics nuclis o zones disseminades. S'han identificat un total de 10 edificis religiosos: l'església de Sant Pere (fitxa núm. 150), l'església de Santa Cecília de Grevalosa (fitxa núm. 261), l'Església de Santa Maria del Pla (fitxa núm. 205), l'Església de Sant Andre (fitxa núm. 204), l'Església vella de Sant Andreu (fitxa núm. 262), l'església de Sant Jaume del Clot del Grau (fitxa núm. 312), Església de Sant Miquel (fitxa núm. 122), Sant Pere del Mont (fitxa núm. 128), la Capella de la Mare de Déu del Rose (fitxa núm. 313), pertanyent a Can Prat, la Capella de Sant Marc de Grevalosa (fitxa núm. 132) i la Capella de Sant Vicenç de Fontanellas (fitxa núm. 310), del mas Fontanellas.

El municipi també conserva dos edificis de caràcter pre- industrials: la Torre del Moro (fitxa núm. 225) i el molí del Pubill (fitxa núm. 322). El Molí del Pubill és una edificació realitzada a finals del segle XVIII per Anton Muntaner que conserva tots els elements principals en bon estat (mola, bassa i carcabà), atès que ha estat restaurat recentment. La Torre de Moro és un antic molí de vent fariner d'època moderna, tot i que segons algunes informacions, també podria haver estat utilitzada com a torre de vigia. En relació a l'ús com a moli conserva els antics de farina, revestits amb teules per l'interior del parament dels murs, amb un recorregut des del primer pis fins a la planta baixa.

Conjunts arquitectònics

Aquesta tipologia correspon a diversos edificis que formen un conjunt d'estructures complexes compostes per diversos elements edificats. S'han inventariat 7 elements que corresponen al nucli de Castellfollit del Boix (fitxa núm. 386), el nucli de Maians (fitxa núm. 149), el barri del Castell (fitxa núm. 423), el Barri de Permanyer (fitxa núm. 397), el Clot del Jep Ramonet (fitxa núm. 402) i la plaça de l'era (fitxa núm. 364) situada al nucli de Maians i que antigament exercia la funció d'era per les cases del nucli que es dedicaven a la pagesia.

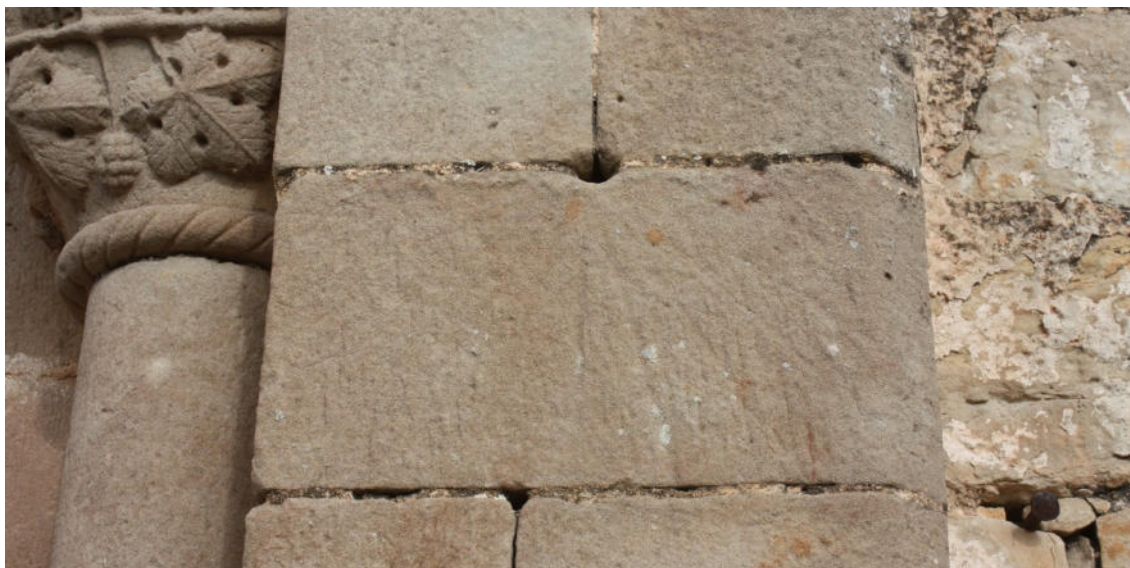
Dins aquest grup també hi ha les Barraques de les Oliveres de Cal Joan (fitxa núm. 98). Correspon a un conjunt format per dues barraques, una de planta circular i una de planta quadrada, i un dipòsit d'aigua, tots ells elements relacionats amb el conreu de la vinya.

Elements arquitectònics

En aquesta tipologia s'inclouen elements que formen part d'un edifici però que per si mateixos tenen prou valor patrimonial, o elements que formen part de l'entorn d'un edifici i estructures arquitectòniques de menor entitat de caire rural i popular.

En total s'han inventariat 65 elements que corresponen a: elements arquitectònics que formen part d'un edifici com els rellotges de sol; elements d'origen arquitectònic que no formen part de cap edificació com són les creus de terme o pedró; i elements de menor entitat com tines, canalitzacions, pous i dipòsit d'aigua, fites de terme, fonts, fons, marges, un safareig, un oratori, bassa.

Dins els elements arquitectònics que formen part d'un edifici hem documentat 4 rellotges de sol, un rellotge de sol canònic situat al brancal dret de la porta d'accés de l'església de Sant Pere (fitxa núm. 152) d'època medieval i tres rellotges elaborats a la teuleria de Cal Plaxats, dos de 1925 i un de 1975: el Rellotge de sol del Clot del Grau (fitxa núm. 324), el Rellotge de sol de Cal Marceldo (fitxa núm. 406) i el Rellotge de sol de la rectoria de Sant Pere (fitxa núm. 153).

Relotge de sol de l'església de Sant Pere

El grup format pels elements que no formen part de cap edificació s'han inventariat 3 creus: la creu de pedró de Grevalosa (fitxa núm. 264) i la creu de pedró de Sant Pere (fitxa núm. 192), ambdues relacionats amb la benedicció del terme i una creu de pedra (fitxa núm. 190) situada dins el cementiri de Sant Pere i relacionada amb les víctimes de l'any 1936.

Pel que fa al grup format per elements de menor entitat en destaca un forn de pega (fitxa núm. 377) i dos forns de calç (fitxes núm. 293 i 294); elements que es troben el bastant mal estat de conservació a causa del desús i l'abandó.

Dins d'aquest grup, també s'han fitxat 15 fonts. D'aquestes cal destacar-ne la Font de Cal Paradet (fitxa núm. 130) formada per la font i un petits safareig, la font de Can Prat (fitxa núm. 226) formada per la font, un petits safareig i un abeurador, la font del Lladó (fitxa núm. 283) amb un mosaic format amb rajols policromes amb la imatge de la Mare de Déu de Montserrat o la Font del Tinell (fitxa núm. 129).

Font de Can Prat

En relació amb l'aprofitament i ús de l'aigua també s'ha inventariat diversos dipòsits d'aigua com el dipòsit d'aigua de Cal Marcel·lino (fitxa núm. 199) o el dipòsit de Can Ton Canyelles (fitxa núm. 104). Molts d'aquests dipòsits estan relacionats amb la recollida d'aigua pel treball de la vinya i alguns d'ells encara conserven la coberta construïda amb pedra en forma de cúpula com el dipòsit d'aigua del Clot de la Pallissa (fitxa núm. 105) o el dipòsit d'aigua de Can Serra (fitxa núm. 103).

També s'ha de tenir en compte el safareig del Leonard (fitxa núm. 241), una canalització de recollida d'aigües pluvials per tal de garantir el conreu de la vinya (fitxa núm. 107), la bassa de Cal Muntaner (fitxa núm. 106) i el Viver de Fontanellas (fitxa núm. 111).

Dins d'aquesta tipologia també hi ha diversos elements relacionats amb l'activitat econòmica com és un mur de feixa amb 13 cavitats per col·locar les arnes de canyissat (fitxa núm. 244) i 17 tines. Es tracta d'edificacions construïdes enmig de les vinyes per tal d'abaratir els costos de transport de la verema. La majoria corresponen a tines de planta circular construïdes de pedra i argamassa amb els cairons interiors amb la boixa i l'accés per dipositar el raïm en murs oposats. Algunes d'aquestes construccions són les Tines del Nillot (fitxa núm. 258), la Tina del Coti (fitxa núm. 382) i la Tina les Valls (fitxa núm. 276).

Tina del Nillot

Finalment, dins aquest grup també s'ha inventariat una fita de terme (fitxa núm. 346) que delimita els termes municipals de Castellfollit del Boix, Rajadell i Sant Salvador de Guardiola, l'oratori del Collet Codina (fitxa núm. 159) construït l'any 1817 i el pou de petroli (fitxa núm. 108) realitzat l'any 1962 per l'empresa Esso Iberia Incorporated Sucursal a Espanya que, malgrat la profunditat assolida, es va haver de tancar perquè no oferia suficient producció per comercialitzar.

Jaciments arqueològics

Aquesta tipologia inclou les restes del passat de qualsevol tipus de cronologia, independentment que hagin estat excavats o no.

Per dur a terme l'inventari arqueològic, s'ha realitzat una consulta a l'Inventari del Patrimoni Arqueològic de Catalunya (CCAA). En total s'han identificat 33 elements i abasten una cronologia que va des del Neolític fins a època contemporània. D'aquests 36 jaciments arqueològics 17 s'han localitzat durant la realització del Mapa del Patrimoni i 2 s'han localitzat gràcies a la informació proporcionada per veïns del municipi.

Del neolític hi ha el jaciment de Cal Pessetero (fitxa núm. 143) on s'hi van localitzar un conjunt de tres sepulcres de fossa, del tipus cista, de les quals només se'n han identificat dues. De l'Edat dels Metalls en destaca el Dolmen de Cal Marquet (fitxa núm. 125) i els Túmul I i II de Clarena (fitxa núm. 124 i 126).

Del període ibèric en destaca el jaciment del Turó de Can Ximpics (fitxa núm. 145) on s'hi realitzaren diversos sondejos que van permetre delimitar una àrea d'ocupació de 600 m² associada a diferents estructures muraries i a material ceràmic d'època ibèrica. Un altre jaciment d'aquest període és el Collet de les Forques (fitxa núm. 287), localitzat durant la realització del Mapa del Patrimoni. En aquest cas, es van identificar diversos fragments ceràmics d'època ibèrica en superfície.

D'època alt medieval hi ha diversos jaciments localitzats identificats com a àrees de necròpolis o zona d'enterrament. Aquest és el cas de Can Bacardit de Grevalosa (fitxa núm. 120), les Tombes de Moblella (fitxa núm. 427) o el sepulcre de Mas Palomas (fitxa núm. 121). Del

període baix medieval – visigot és documenten diversos jaciments relacionats amb espais d'habitat. Aquest és el cas de Can Paleta (fitxa núm. 146), Vilaclara (fitxa núm. 142) o el Tossal del Pla del Pi Gros (fitxa núm. 109).

Jaciment les Tombes de Bacardit

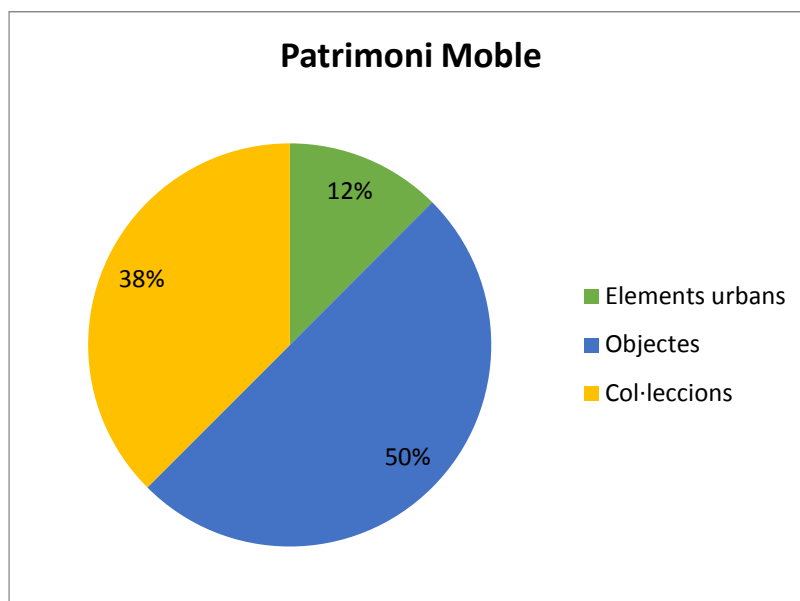
Finalment és documenten diverses estructures defensives de la guerra civil relacionades amb la línia de defensa L3 per dificultar l'avanç de les tropes franquistes a nivell terrestre. Aquestes estructures corresponen a trinxeres, pous de tirador i nius de metralladora (fitxa núm. 127 i fitxes del número 302 a 309), tot situat a banda i banda de l'antiga carretera d'Òdena a Manresa.

Obra civil

Dins aquesta tipologia s'inclouen les obres d'enginyeria de caràcter públic o comunal. S'han fitxat 3 elements 2 dels quals corresponen a ponts com el Pont de la Morera (fitxa núm. 183) i el Pont del Mosset (fitxa núm. 438) i 1 camí ramader (fitxa núm. 450).

5.1.1. Patrimoni moble

El patrimoni moble de Castellfollit del boix és divers i s'han inventariat 8 elements. Dins d'aquest grup s'hi distingeixen tres grups tipològics: els elements urbans, els objectes i les col·leccions representats en el següent gràfic:

Elements urbans

Els elements urbans corresponen a monuments, elements commemoratius o ornamentals instal·lats a la via pública. D'aquest grup s'ha inventariat la Creu de la Missió (fitxa núm. 181). Es tracta d'una creu que commemora la Santa Missió de l'any 1954

Objectes

Dins aquest grup s'han fixat els objectes singulars que formen part o no d'una col·lecció. En total s'han fixat 4 elements. Tres d'ells relacionats o lligats al patrimoni religiós i tots ubicats a l'església parroquial de Sant Pere. La Pica baptismal (fitxa núm. 193) de l'any 1633, tota ella decorada amb gallons en relleu i motius geomàtics. També conserva una inscripció en la qual encara s'hi pot llegir FRANCESCH CANYELLES i ANOTNI BUSQUETS ja que la resta d'inscripció queda tapada. Un altre element és el sarcòfag de pedra (fitxa núm. 189) d'època alt medieval i per últim el Retaule de Sant Pere (fitxa núm. 151) de l'any 1633. Es tracta d'un retaule d'estil barroc el qual va perdre diversos elements decoratius durant la guerra civil.

L'últim objecte correspon a un trull d'oli (fitxa núm. 452) conservat a Can Paradet. Es tracta d'un trull de juntament amb la premsa i la fogaina conserva tots els elements destinats a l'elaboració de l'oli en molt bon estat de conservació.

Retaule de Sant Pere

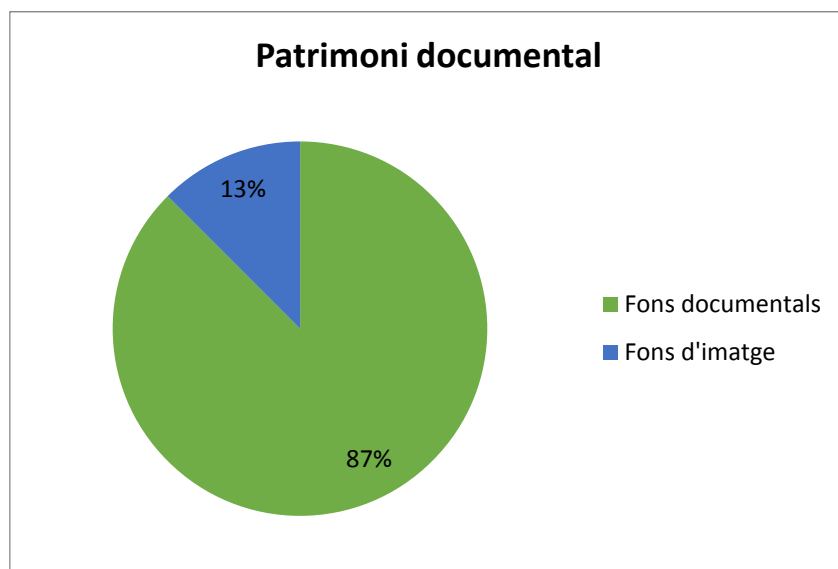
Col·leccions

Pel que fa a les col·leccions se n'han inventariat un total de 3 col·leccions: 2 de titularitat pública i 1 de titularitat privada. Les de titularitat pública corresponen a la col·lecció de materials arqueològics de Castellfollit del Boix dipositats als Museu de la Pell i Comarcal de l'Anoia (fitxa núm. 134) i col·lecció de materials arqueològics de Castellfollit del Boix dipositats al Museu Comarcal de Manresa (fitxa núm. 138). La col·lecció de titularitat privada correspon a una propietat particular.

5.1.2. Patrimoni documental

Dins aquest grup és distingeixen tres tipologies: el fons d'imatges, el fons documental i el fons bibliogràfic, tots ells de gran valor històric per comprendre l'evolució i la trajectòria del municipi.

En el cas de Castellfollit del Boix tot el patrimoni documental correspon al grup de fons documental, tal i com queda reflectit en el gràfic.

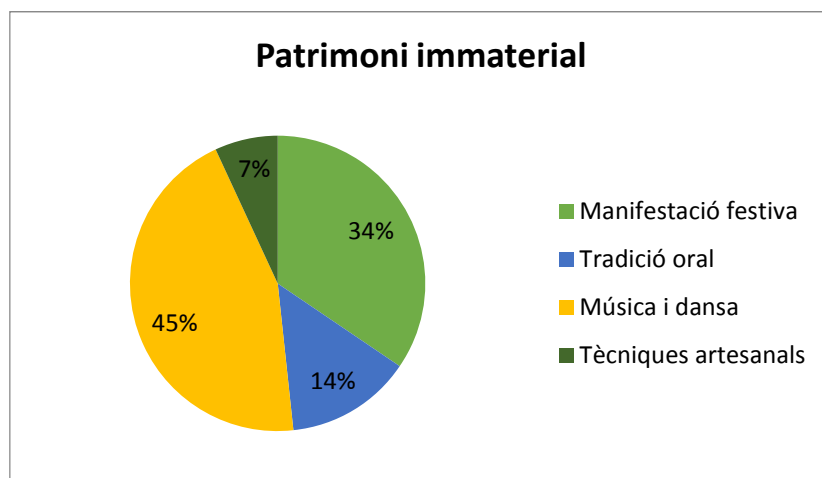
En total s'ha inventariat 8 fons documentals procedents de diversos arxius i que es poden dividir segons la seva titularitat: fons públic i fons privat.

Els fons de titularitat pública corresponen al fons documental de l'Arxiu de la Corona d'Aragó (fitxa núm. 167), el fons documental de Archivo Histórico Nacional (fitxa núm. 168), el fons documental i fons fotogràfic de l'Arxiu Comarcal de l'Anoia (fitxa núm. 290, 451), el fons documental de l'Arxiu Comarcal del Bages (fitxa núm. 170).

El fons de titularitat privada es tracta del fons religiós i correspon al fons documental de l'Arxiu Episcopal de Vic (fitxa núm. 171), l'arxiu parroquial de Castellfollit del Boix (fitxa núm. 269) i un fons documental de propietat particular.

5.1.3. Patrimoni immaterial

El patrimoni immaterial s'agrupa en cinc tipologies: manifestacions festives, tradició oral, música i dansa, tècniques artesanals i costumari. En el cas de Castellfollit del Boix s'han fitxat 23 elements patrimonials representats en quatre tipologies: les manifestacions festives, la tradició oral, música i dansa i tècnica artesanal.

Manifestacions festives

Aquesta tipologia inclou les festes populars locals i també alguna activitat singular i específica dins la festa. En total s'han inventariat 10 festivitats: l'Aplec de Sant Marc (fitxa núm. 163),

l'Aplec de Sant Vicenç de Fontanellas (fitxa núm. 327), Festa de la Diada (fitxa núm. 155), la Festa de Sant Andreu (fitxa núm. 164), la Festa del veïnat del Grau (fitxa núm. 157), la Festa Major de Castellfollit del Boix (fitxa núm. 156), la Festa Major de Maians (fitxa núm. 162), la Festa Major de Maig (fitxa núm. 158), l'aplec de Caramelles (fitxa núm. 459) i la Fira de la Mongeta de Castellfollit del Boix (fitxa núm. 160).

Actualment, cal destacar-ne la Fira de la Mongeta de Castellfollit del Boix. Es tracta d'una mostra gastronòmica per donar a conèixer la mongeta de Castellfollit, varietat amb denominació d'origen. La fira consisteix en la realització de diverses activitats i xerrades relacionades amb aquesta varietat de llegum.

Tradició oral

En relació aquesta tipologia, a Castellfollit del Boix s'han inventariat 4 llegendes: la llegenda de la Pell del Bou (fitxa núm. 239), la llegenda de les tres creus (fitxa núm. 210), la llegenda del castell de Castellfollit (fitxa núm. 246) i la llegenda de Sant Marc (fitxa núm. 185), aquesta última relacionada amb la imatge escultòrica de Sant Marc, traslladada des de la capella de Sant Marc a l'església parroquial de Santa Cecília pels feligresos per ser venerada malgrat que aquesta imatge tornava cada cop a capella de Sant Marc. Aquest tipus de llegenda és molt recurrent i es repeteix a d'altres municipis amb la imatge d'altres Sants.

Música i dansa

En l'àmbit de música i dansa s'ha fitxat diversos goigs de manera individual relacionats amb les diferents esglésies o santuaris del municipi, com el Goig de Santa Creu (fitxa núm. 214), el Goig de Santa Maria del Pla (fitxa núm. 141), el Goig del Gloriós Apòstol Sant Pere (fitxa núm. 212), Goig del Gloriós Apòstol de Sant Andreu (fitxa núm. 140), el Goig del Gloriós Apòstol Sant Jaume, patró d'Espanya (fitxa núm. 211), Goig de la Verge de Montserrat (fitxa núm. 139) i el Goig a la Verge i Màrtir Santa Cecília (fitxa núm. 213). En aquest cas, no s'ha inventariat el goig com a element bibliogràfic sinó com a cançó per ser cantada.

Dins d'aquest grup també s'ha fitxat la Cantada de Caramelles (fitxa núm. 165). Els caramellaires fan un recorregut pels diferents nuclis i barris de Castellfollit del Boix el Diumenge i Dilluns de Pasqua on hi realitzen diversos balls i cantades. Alguns d'aquests s'han inventariat individualment atès que són propis del grup de Caramelles de Castellfollit o bé gaudeixen d'una d'antiguitat. Aquests són: el Ball de Cascavells (fitxa núm. 453), els Balls de Bastons (fitxa núm. 454), La Sardana (fitxa núm. 455), Les Donzelles (fitxa núm. 456) i El so de les Campanes (fitxa núm. 457).

Tècnica artesanal

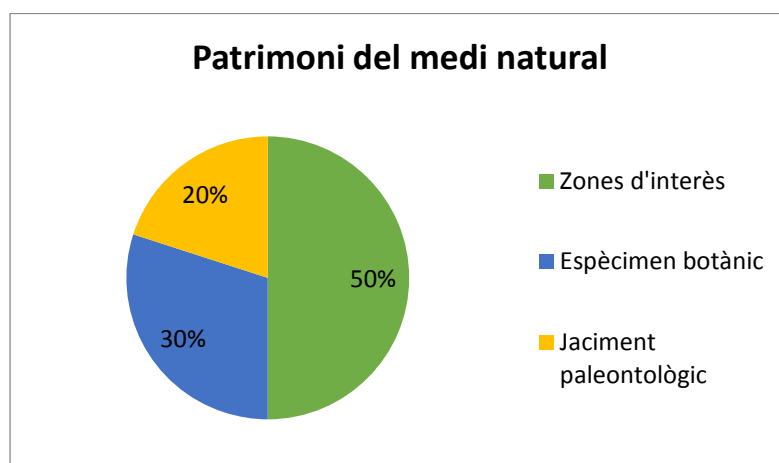
D'aquesta tipologia s'han inventariat dues tècniques artesanals: La mongeta de Castellfollit (fitxa núm. 161) i l'ofici de teuler (fitxa núm. 318). La mongeta de Castellfollit es va començar a cultivar al segle XVIII a Castellfollit del Boix importades d'Amèrica que s'ha adaptat a les característiques geològiques del terreny creant una varietat pròpia amb denominació d'origen des de l'any 1994.

L'ofici de teuler es troba documentat a Cal Plaxats, on l'actual propietari encara elabora una varietat de productes tant amb les eines tradicionals com amb la seva cuita.

5.1.4. Patrimoni del medi natural

Pel que fa al patrimoni natural els elements identificats és classifiquen en dues tipologies: zones d'interès o els espècimens botànics. En el següent gràfic es pot observar la poca diferència numèrica que existeix entre ambdues tipologies.

Zones d'interès

Aquesta tipologia fa referència als espai amb un valor o interès específic a causa de les seves característiques botàniques, ecològiques, paisatgístiques, geomorfològiques o zoològiques encara que hagin estat alterades per intervencions antròpiques.

En aquest cas, s'han inventariat 5 elements o zones emblemàtiques pel municipi com són la Bauma de Fontanellas (fitxa núm. 229), el Cogulló de Cal Torra (fitxa núm. 135), el Coll de Gossem (fitxa núm. 228), la Pòpia del Montrgòs (fitxa núm. 178) i el Turó de les Tres Creus (fitxa núm. 136).

Espècimens botànics

Dins aquest grup hi trobem elements botànics singulars d'interès botànic, històric o simbòlic. En aquest cas, s'inclouen 3 arbres monumentals: Les Alzines de Bacardit (fitxa núm. 182), conjunt format per dues alzines situades a l'era de Bacardit, el Pi Gros (fitxa núm. 110) i la Freixe de la font del Maset (fitxa núm. 223).

Jaciments paleontològics

Dins d'aquest grup s'han inventariat dos jaciments paleontològics de gran valor: els Fòssils de fulla de palmera (fitxa núm. 245) i els Fòssils de la finca de Can Figuerola (fitxa núm. 231). Ambdós jaciments pertanyen al període del Paleogen, i concretament a l'època de l'Eocè superior.

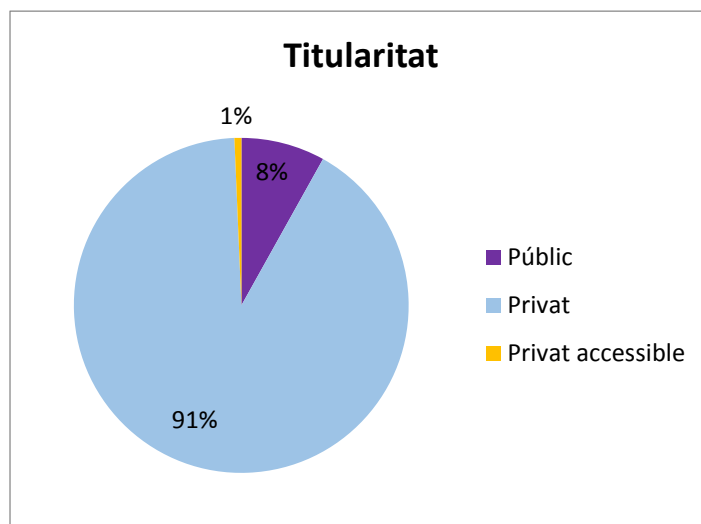
Fòssils de fulles de palmera

5.2. Estat actual

En aquest apartat es durà a terme l'anàlisi dels elements patrimonials inventariats a partir de diferents criteris com la titularitat dels elements, la cronologia i l'estat de conservació, amb la finalitat de tenir una visió global i unes característiques patrimonials relacionades amb el patrimoni del municipi.

En aquest punt però no es tractarà l'aspecte tipològic atès que ja s'ha estat representat per grups temàtics i tipològics en l'apartat anterior (5.1. Elements fixats).

5.2.1. Titularitats

Els elements inventariats a Castellfollit del Boix en la seva majoria són de titularitat privada, amb un 91%, un el 8% són de titularitat pública i un 1% de titularitat privada accessible.

Dins la titularitat privada cal tenir en compte la propietat privada individual, bàsicament els propietaris d'habitatges i d'algun element particular, i la propietat privada lligada a una associació o a institucions com pot ser l'eclesiàstica. En aquest cas la titularitat és privada accessible, patrimoni privat però accessibles al públic. En aquests cas corresponen a tres objectes del pertanyents al Bisbat de Vic però que estan exposats a l'església de Sant Pere.

En el cas de la titularitat pública és bàsicament tot el patrimoni immaterial, la major part dels arxius i museus, algun element arquitectònic, l'obra civil i els elements urbans.

5.2.2. Cronologia

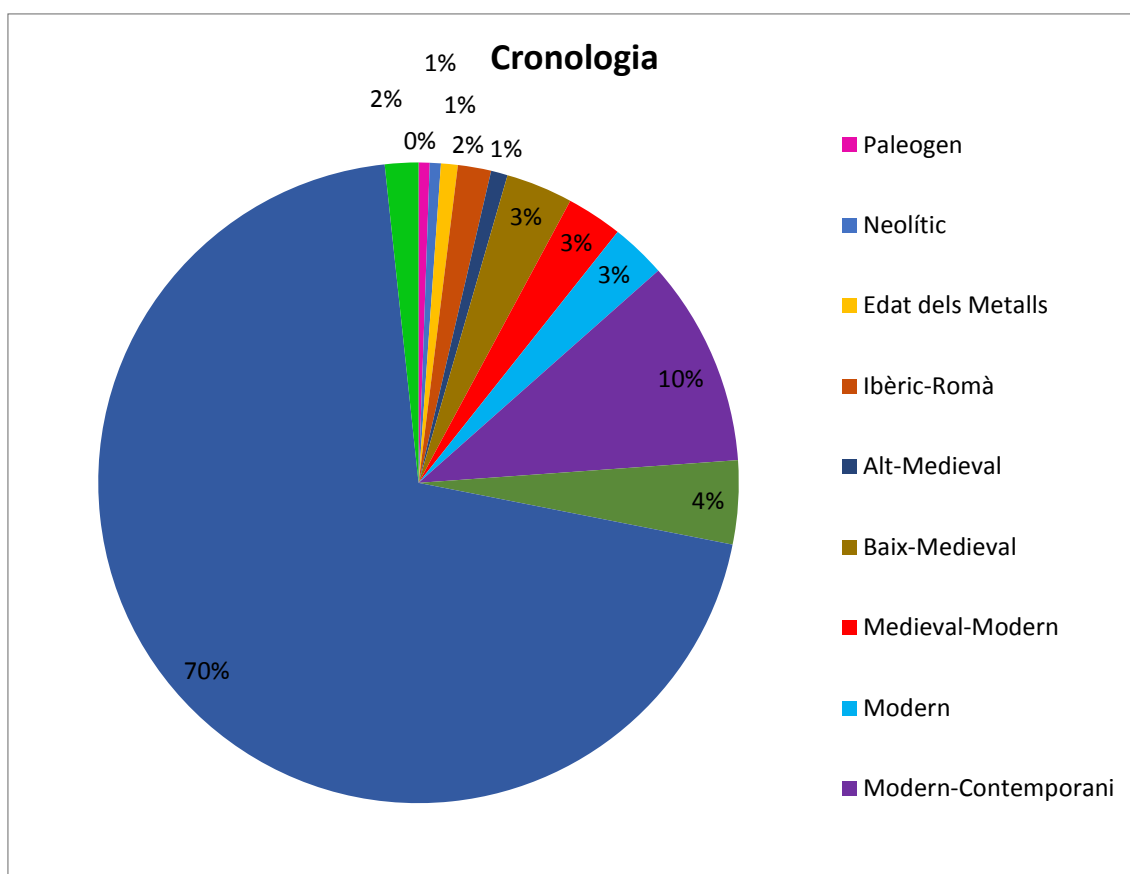
En relació a la cronologia dels diferents elements inventariats en el Mapa de Patrimoni de Castellfollit del Boix, representada en el següent gràfic, és evident que la major part dels elements són d'època contemporània (segles XIX-XX), amb un 70%, seguit dels elements d'època moderna i contemporània (segles XVI-XX), amb un 10%. Amb un 4% hi ha el període que compren des d'època medieval fins a època contemporània (segles XI-XX). El fet d'agrupar períodes cronològics és significatiu atès que demostra la continuïtat en l'espai i de molts dels edificis que han perdurat fins a l'actualitat adaptant-se a les necessitats de cada època.

Pel que fa al període prehistòric, ibèric i romà, que fan referència principalment als jaciments arqueològics. Tot i que el percentatge de cada període és d'un 1% es significatiu, atès que demostra una ocupació continuada del territori des del neolític fins a l'actualitat.

El període medieval dins el gràfic s'ha subdividit amb l'època alt medieval i l'època baix medieval. L'època Alt medieval es troba representat per 1% i correspon principalment alguns jaciments arqueològics. En el cas de l'època Baix medieval, representat amb un 3%, correspon principalment a elements relacionats amb l'origen i evolució dels diferents nuclis juntament amb alguns jaciments arqueològics.

En el cas del espècimens botànics, principalment arbres, i zones d'interès, s'han inclòs dins el període anomenat Desconegut, atès que es regeixen per altres criteris alhora de poder-los donar un cronologia determinada.

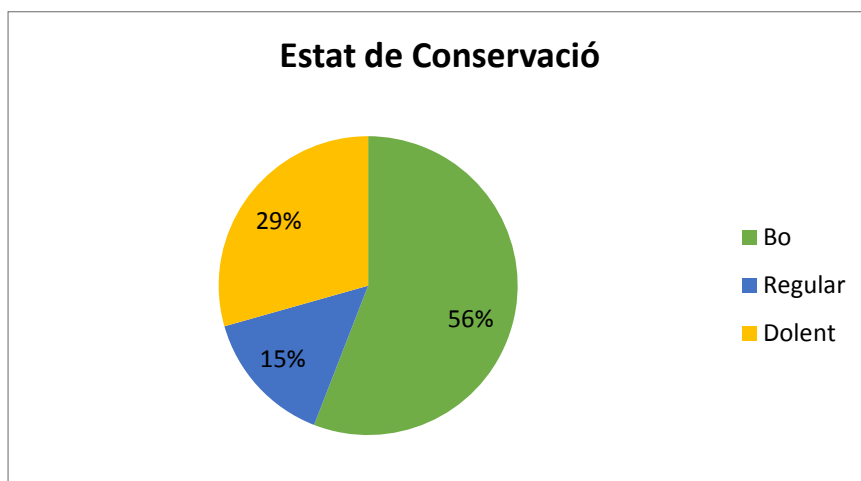
Finalment cal destacar l'1% representat pel període Paleogen, on hi figuren els dos jaciments paleontològic.

5.2.3. Estat de conservació

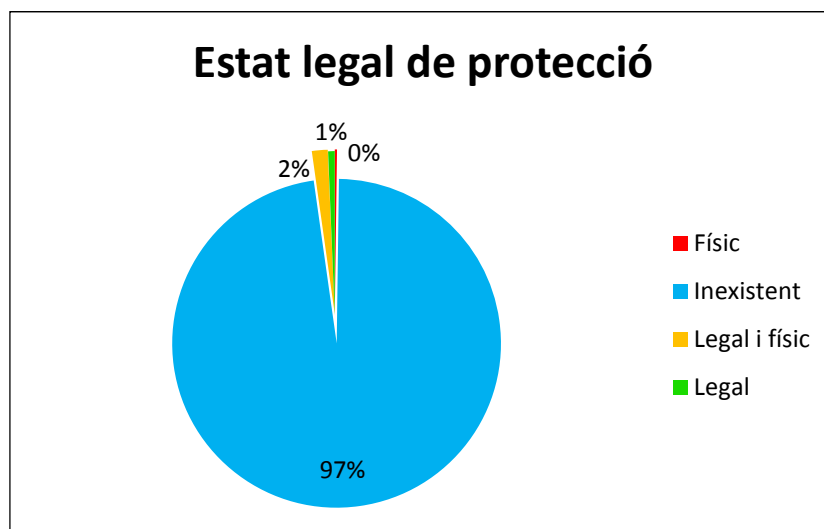
Tenint en compte el següent gràfic, la meitat dels elements fixats en el Mapa de Patrimoni, un 56%, gaudeixen d'un bon estat de conservació. S'hi inclouen moltes masies que han estat rehabilitades o reformades, el patrimoni documental i natural, algunes barraques de pedra seca, alguna col·lecció i objectes particulars.

Aquesta xifra va seguida del 29% que correspon a un estat de conservació dolent, principalment centrat en diversos masos abandonats, barraques i construccions relacionades amb el conreu de la vinya i teuleries, totes construccions abandonades i jaciments arqueològics alguns dels quals s'estan fent malbé a causa de la pròpia vegetació i fonts. Dins aquest grup també s'inclouen algunes de les llegendes que actualment s'han perdut.

5.3. Descripció de l'estat legal de protecció

Dins el terme municipal de Castellfollit del Boix s'han inventariat elements que presenten diferents graus de protecció legal segons la llei que els empara.

En el gràfic es pot veure reflectit el resultat de l'estat legal dels elements inventariats, on destaca que el 97% dels elements no tenen cap tipus de protecció. Aquest percentatge va seguit dels elements que tenen una protecció legal i física amb un 2%, amb un 1% els elements que gaudeixen d'una protecció legal.

Així, les figures legals de protecció legal i física dels béns existents al municipi es poden classificar en:

Bé Cultural d'Interès Nacional (BCIN)

Bé Cultural d'Interès Nacional (BCIN): són els béns mobles i immobles més rellevants del patrimoni català i inscrits en el Registre de Béns Culturals d'Interès Nacional gestionat pel Departament de Cultura. Els BCIN estan regulats pel la Llei 9/1993 del Patrimoni Cultural Català (s'equiparen als BIC de la Llei 16/1985, de 25 de juny, del patrimoni històric espanyol), i per un conjunt de decrets anteriors que aquesta llei no deroga, com el decret de 22 d'abril de 1949 sobre protecció de castells, el decret 571/1963 sobre protecció de creus de terme i escuts heràldics, i pel Decret 474/1962 pel qual es declaren monument determinats museus i per tant, el que hi ha dipositat.

El municipi de Castellfollit del Boix compta amb un total de 6 béns protegits com a Bé Cultural d'Interès Nacional. Dins d'aquesta figura de protecció es distingeixen tres grups segons la legislació que els protegeix:

Els castells declarats BCIN segons el decret de 22 d'abril de 1949 que protegeix tots els castells d'Espanya i que la llei 9/1993 del Patrimoni Cultural Català manté en vigor:

- El Castell de Castellfollit (fitxa núm. 203) – 651 - Monument Històric / R-I-51-5358
- El Castell de Grevalosa (fitxa núm. 148) – 652- Monument Històric / R-I-51-5359

- El Castell de Maians (fitxa núm. 260) – 653- Monument Històric / R-I-51-5360

També s'ha de considerar BCIN el material arqueològic de Castellfollit del Boix dipositat al Museu Comarcal del Bages, museu inclòs en el Decret 474/1962 de 1 de març de 1962, que declara BCIN un seguit de museus entre els quals hi ha el Museu Comarcal de Manresa .

- Col·lecció de material arqueològic de Castellfollit del Boix al Museu Comarcal de Manresa (fitxa núm. 138).

Finalment, també és BCIN el fons documental de l'Arxiu de la Corona d'Aragó (fitxa núm. 167) d'acord amb la Llei 9/1993 del Patrimoni Cultural Català.

El fons documental de l'Archivo Histórico Nacional (fitxa núm.168) tenen la protecció de BIC (equivalent als BCIN catalans), d'acord amb l'art.60.1 de la Llei 16/1985, de 25 de juny, de Patrimonio Histórico Español.

Arxius i documents

Segons la Llei 10/2001, 13 de juliol d'arxius i documents (DOGC 3437, 24/07/2001), tots els documents de més de 100 anys resten protegits. Aquest és el cas dels fons:

- Fons documental de l'Arxiu Episcopal de Vic (fitxa núm. 171).
- Fons documental i fons fotogràfic de l'Arxiu Comarcal de l'Anoia (fitxa núm. 290 i 451).
- Fons documental de l'Arxiu Comarcal del Bages (fitxa núm.170).

Museus i col·leccions

Segons la Llei 9/1993 del Patrimoni Català de 30 de setembre, del patrimoni cultural català (DOGC 1807, 11/10/1993) també queda protegida la Col·lecció de material arqueològic de Castellfollit del Boix al Museu de la Pell d'Igualada i Comarcal de l'Anoia (fitxa núm. 134)

5.4. Elements no fitxats

Durant l'elaboració del Mapa de Patrimoni s'ha descartat realitzar la fitxa d'alguns elements perquè són elements poc significatius o de poc valor, elements desapareguts o destruïts, que no s'han pogut localitzar tot i que hi ha notícies orals o bé bibliogràfiques, o que pertanyen a altres municipis.

Denominació	Codi	Àmbit	Tipologia	Justificació
Cal Soler	1.1	Patrimoni immoble	Edifici	Sense interès arquitectònic. Completament reformada
Solanelles	1.1	Patrimoni immoble	Edifici	Casa de nova construcció edificada a l'últim quart del segle XX.
Cal Serrano	1.1	Patrimoni immoble	Edifici	No s'ha pogut accedir
Cal Cutxes	1.1.	Patrimoni immoble	Edifici	Sense interès arquitectònic. Completament reformada
Cal Taneu	1.1.	Patrimoni immoble	Edifici	Sense interès arquitectònic. Completament reformada. Fou construïda a finals del segle XIX en terrenys de Can Vives igual que la casa de Cal Parot i Cal Celdoni, germans del propietari de Cal Taneu.
Ca l'isclé	1.1.	Patrimoni immoble	Edifici	Sense interès arquitectònic. Completament reformada
Clot de les Vinyes	1.1.	Patrimoni immoble	Edifici	Sense interès arquitectònic. Reformada, tot i que originalment fou construïda al segle XIX.
Cal Perot	1.1.	Patrimoni immoble	Edifici	Sense interès arquitectònic. Completament reformada. Fou construïda a finals del segle XIX en terrenys de Can Vives igual que la casa de Cal Taneu i Cal Celdoni, germans del propietari de Cal Perot.
Cal Carner	1.1.	Patrimoni immoble	Edifici	No s'hi ha pogut accedir
Cal Marcel·lí	1.1.	Patrimoni immoble	Edifici	No s'hi ha pogut accedir
Cal Joanet	1.1.	Patrimoni immoble	Edifici	No s'hi ha pogut accedir
Sínia – Pou de Can	1.3.	Patrimoni immoble	Element	Completament reformada

Paleta			arquitectònic	
Forn de calç de Sant Pere del Mont	1.4.	Patrimoni immoble	Jaciment arqueològic	Localització d'un possible forn de calç a pocs metres de l'església de Sant Pere del Mont, en direcció est. Es tracta d'una estructura circular amb restes de rubefacció. UTM: X=387972 / Y=4618595 / Z= 670
Parcs eòlics del Colomer i de Caselles	1.4.	Patrimoni immoble	Jaciment arqueològic	No localitzat. Apareix a l'inventari arqueològic de la Generalitat de Catalunya amb el número de registres 19107. No hi ha dades ni memòria entregada al Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Per aquest motiu seria convenient posar-se en contacte amb la Generalitat a fi d'aconseguir la màxima informació relacionada amb aquesta entrada de registre.
Serra de Palomas	1.4.	Patrimoni immoble	Jaciment arqueològic	Apareix a l'inventari arqueològic de la Generalitat de Catalunya amb el número de registres 2620. No té coordenades UTM. A partir de la descripció s'ha localitzat i podria correspondre a un comptador d'ovelles, tot i que estaria situat al terme municipal de Rajadell. Les coordenades UTM: X=388931 / Y=4615813 / Z= 739. Seria convenient que l'Ajuntament es poses en contacte amb la Genralitat

				per tal de comunicar que dit jaciment pertany a un altre terme municipal i pogués realitzar el canvi en l'inventari del Patrimoni Arqueològic .
Imatge de la Verge Maria	2.2.	Patrimoni moble	Objectes	No s'ha pogut accedir. Pertany a Can Canyelles

6. BIBLIOGRAFIA

AAVV. (2003): Guia del Bages. Els municipis i el seu patrimoni històric, artístic i natural. Col·lecció guies núm 4. Centre d'Estudis del Bages. Manresa.

AAVV. (1981): Catalunya romànica. El Bages. Vol. XI. Pòrtic. Barcelona. Fundació Enciclopèdia Catalana.

AAVV. (2002): Guies comarcals de la Catalunya Romànica. El Bages 18. Pòrtic. Barcelona. Fundació Enciclopèdia Catalana.

AAVV. (1982): Gran Geografia Comarcal de Catalunya. El Bages, El Berguedà, El Solsonès. Vol 2. Barcelona. Fundació Enciclopèdia Catalana.

AAVV. (1981): "Itinerari Maians: entre el Bages i l'Anoia" a Dovella Revista d'història i art del Bages. Núm 3. Copisteria del Bages.

AAVV. (1984): "Grevolosa i Castellar" a Dovella Revista d'història i art del Bages. Núm 13. Copisteria del Bages.

AAVV. (1989): Calendari de festes de Catalunya, Andorra i la Franja. Estudi antropològic, inventari i descripció de totes les celebracions populars, amb nombroses informacions històriques, geogràfiques i artístiques. Fundació Serveis de Cultura Popular. Editorial Alta Fulla. Barcelona.

AHCM. (2004): Història local. Santa Maria del Pla a la revista Casma 94. Castellfollit del Boix.

AHCM. (2020): Història local. L'entrevista a la revista Casma 151. Castellfollit del Boix.

AYMAMÍ DOMINGO, G (1999): Aproximació als molins de vent fariners de Catalunya. Unió excursionista de Catalunya de Barcelona. Barcelona.

ARCOS, R. (Inèdit): Memòria del seguiment arqueològic realitzat en el traçat de la nova carretera C-37 Igualada – Manresa. Enllaç Maians-Castellfollit del Boix fins el Pont de Comasua, tram I: Castellfollit del Boix-Sant Salvador de Guardiola. (P.K. 0+000-7+050.780)(Clau-. NB-9283.2). Arqueociència Serveis Culturals SL. Manresa 2004.

BALLUS, G. (2000): Guia de festes del Bages. Centre d'Estudis de Bages. Manresa

BOFARULL, M. (1991): Origen dels noms geogràfics de Catalunya. Pobles, rius, muntanyes, etc. Editorial Millà. Barcelona.

CATALÀ, P. (1990): Els Castells Catalans. Vol V. Rafael Dalmau Editor. Barcelona.

CARRERAS, E.; FÀBREGA, A.; TARRÚS, J. (2005): Els monuments megalítics del marge dret del riu Cardener (Bages) a PYRENAE. 36.

CASTELLS, J; ENRICH, J; ENRICH, J. (Inèdit): Memòria de l'excavació del Túmul I de Clarena.

CASTELLS, J; ENRICH, J; ENRICH, J.(1983): El túmul I de la Serra de Clarena. Castellfollit del Boix, Bages a Els dòlmens de Comes Llobes de Pils i de Solar d'en Gibert. El sepulcre megalític de la Roca d'en Toni. Túmul I de la Serra de Clarena. Barcelona. Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Excavacions Arqueològiques a Catalunya, 4.

DALMAU, D. (2014): Campanars parroquials de torre de Catalunya. El patrimoni arquitectònic Català. Lliçà de Vall.

DAURA, A; GALOBART, J; PIÑERO, J. (1995): L'arqueologia al Bages. Centre d'Estudis del Bages. Manresa. 15

DAURA, A; GALOBART, J. (1982): L'arqueologia al Bages. Manresa. Col·legi de Doctors i Llicenciats, 1982. Les Fonts. Quaderns de recerca i divulgació; 5.

ENRICH, J. (2014): La conca d'Òdena entre la baixa romanitat i l'inici de l'edat mitjana. Una aproximació als precedents de la vila medieval d'Igualada. Igualada.

ERICH, J; ENRICH, J; PEDRAZA, LL. (1995): Vilaclara de Castellfollit del Boix (El Bages). Un assentament rural de l'antiguitat tardana. Arqueoanoia Edicions. Igualada.

ENRICH, MF; MIRET, MT; VICH, I. (2006): Pedra seca a l'Anoia. Carme, Orpí, La Pobla de Claramunt, la Torre de Claramunt. Ajuntament de la La Pobla de Claramunt.

FERRER, LL. (1996): Masies i cases senyoriales del Bages. Angle Editorial. Manresa.

FIERRA, X. (Inèdit): Església de Sant Pere.

FONT, JO. (Inèdit): Prospecció de sepulcres megalítics (16).

GAVÍN, JM. (1988): Inventari d'esglésies. Vallès Oriental. Vol. 5. Arxiu Gavín.

GINESTA, S. (1987): La comarca del Bages. Cavall Bernat, 14. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona.

GONZÁLEZ, JR; RUBIO,D; RODRIGUEZ JI (1994): Un aspecte gairebé desconegut del patrimoni monumental de l'Urgell: Els molins de Vent. Servei d'arqueologia de la Fundació Pública . Institut d'Estudis Ilerdencs. Diputació de Lleida

GUARDIA, J. (Inèdit): Memòria de la intervenció arqueològica realitzada en dues barraques de vinya (element 8 i 10) a la nova variant de la carretera C-37 Igualada – Manresa, Tram II Castellfollit del Boix-Sant Salvador de Guard. Arqueociència Serveis Culturals SL. Manresa 2005.

IGLÉSIES, J. (1979): Els fogatges de 1553. Estudi i transcripció. Barcelona: Fundació Salvador Vives i Casajuana. Rafael Dalmau Editor.

IGLÉSIES, J. (1979): Els fogatges de 1497. Estudi i transcripció. Barcelona: Fundació Salvador Vives i Casajuana. Rafael Dalmau Editor.

Inventari del Patrimoni Cultural Immoble de Catalunya. Patrimoni Arqueològic i paleontològic del terme municipal de Castellfollit del Boix. Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació. Generalitat de Catalunya.

Inventari del Patrimoni Cultural Immoble de Catalunya. Patrimoni Arquitectònic del terme municipal de Castellfollit del Boix. Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació. Generalitat de Catalunya.

MARTÍN, R. (1987): Castellfollit del Boix a Història del Bages I. Edicions Selectes. Manresa.

MORERA, J. (Inèdit): Memòria de la intervenció arqueològica realitzada a les tombes de Can Bacardit de Grevalosa. Castellfollit del Boix. Arqueociència Serveis Culturals SL. Manresa 2005.

ORDEIG, R. (1999): Catalunya Carolíngia. Els comtats d'Osona i Manresa. Vol I, II, III. Institut d'Estudis Catalans. Barcelona.

PARÉS, A. (1999): Tots els refranys catalans. 25.000 refranys d'arreu de les terres catalanes. Edicions 62. Barcelona.

PLANS, J. (inèdit): Arquitectura tradicional en pedra seca: el patrimoni immoble de la comarca del Bages. Treball fi de carrera d'Humanitats. Juny 2006.

PLANS, J. (2009): Arquitectura tradicional rural en pedra seca a la comarca del Bages. Ajuntament de Bellpuig. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona.

ROVIRA, J; SALVANS, J; SOLER, J. (2019): El Pla de Bages, una cruïlla de camins. Aproximació a l'estudi de la xarxa de vies pecuàries i la relació amb els ponts medievals a Dovella Revista d'història i art del Bages. Núm 125. Manresa.

SABATÉ, FLOCEL. (1991): L'arxiu d'una masia: Can Prat a Quaderns, núm. 1. Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada, secció d'Història Medieval. Igualada.

SALES, J; ERICH, J; ENRICH, J. (2004): Can Paleta: Castellfollit del Boix a Actes de les Jornades d'Arqueologia i Paleontologia 2001. Comarques de Barcelona 1996-2001 : La Garriga. 29 i 30 de novembre, 1 de desembre de 2001 / coord. per Margarida Genera i Monells , Vol. 2.

SALES, J; ERICH, J; ENRICH, J. (2004): Unes monedes del segle XI ocultes al jaciment de l'antiguitat tardana de Can Paleta (Castellfollit del Boix, Bages) a Tribuna d'Arqueologia 2000-2001. Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Barcelona.

SERRA, J; SALES J. (Inèdit): Memòria de la intervenció d'urgència realitzada a la necròpolis de Can Paleta (Castellfollit del Boix, Bages).

SITJES, X. (1986): Esglésies romàniques de Bages, Berguedà i Cardener. Llibreria Sobrerroca S.A. Manresa.

SITJES, X. (2013): Els castells i torres medievals del Bages. Monogràfics, 29. Centre d'Estudis del Bages. Manresa

SITJES, X. (1977): Les esglésies pre-romàniques de Bages, Berguedà i Cardener. Caixa d'Estalvis de Manresa.

SOLER, J. (1994): Les barraques de vinya. Les construccions de pedra seca a la comarca del Bages. Editorial quaderns. Manresa.

TARDÀ, P; PÀMIES, D; CABAÑAS, N. (2019): Intervenció arqueològica als Elements de l'Exèrcit Republicà a Òdena (Anoia) a IV Jornades d'arqueologia de la Catalunya Central, Solsona 14-15 d'octubre de 2016. Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Museu de Solsona.

VILA, M. (Inèdit): Estudi històric-arqueològic del Mas i el Molí del Pubill (Castellfollit del Boix, El Bages). NºExpedient: 747 K121 N-068 2020/2-29505.

VIVES, A. (1983): Estudi antropològic de l'enterrament de la Serra de Clarena (Bages) a Els dòlmens de Comes Llobes de Pils i de Solar d'en Gibert. El sepulcre megalític de la Roca d'en Toni. Túmul I de la Serra de Clarena. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, 1983. Excavacions Arqueològiques a Catalunya, 4.

Pàgines WEB:

Ajuntament de Castellfollit del Boix : <https://castellfollitdelboix.cat>

WEB CULTURA, SCP – Gran Bretanya 3C - 08700 IGUALADA
Tels. 93 398 82 99 - 637 81 14 27 e-mail: cat@catpatrimoni.com
www.catpatrimoni.com

Generalitat de Catalunya: <http://www.gentcat.cat>

Societat Catalana de Gnomònica: <http://gnomonica.cat>

Diputació de Barcelona: <http://www.diba.cat>

Institut d'Estadística de Catalunya: <http://www.idescat.cat/es>

Institut Cartogràfic de Catalunya: <http://www.icc.cat>

Catàleg de pedra seca de Catalunya: <http://wikipedra.catpaisatge.net/>

Catàleg del Patrimoni Festiu: <http://patrimonifestiu.cultura.gencat.cat>

Inventari de Campanes. <http://campaners.com/php/campanar.php?numer=6560>

Patrimoni funerari: <http://www.patrimonifunerari.cat/>

Portal de Archivos Espanyoles: <http://www.mcu.es/archivos/CE/PARES.html>

Mapa del Patrimoni Cultural
Castellfollit del Boix

WEB CULTURA, SCP – Gran Bretanya 3C - 08700 IGUALADA

Tels. 93 398 82 99 - 637 81 14 27 e-mail: cat@catpatrimoni.com

www.catpatrimoni.com

Comte d'Urgell, 187
Edifici del Relotge
08036 Barcelona
Tel. 934 022 566
Fax 934 022 825
o.patrimonio@diba.cat
www.diba.cat/opc